

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLER ANABİLİM DALI
DİNLER TARİHİ ANABİLİM DALI**

**EREĞLİ ÇEVRESİNDEKİ ZİYARET YERLERİ
-ZONGULDAK/EREĞLİ ÖRNEĞİ-**

**Hazırlayan
Fatih AKKAYA**

**Danışman
Prof. Dr. Harun GÜNGÖR**

Yüksek Lisans Tezi

**Aralık 2015
KAYSERİ**

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLER ANABİLİM DALI
DİNLER TARİHİ ANABİLİM DALI**

**EREĞLİ ÇEVRESİNDEKİ ZİYARET YERLERİ
-ZONGULDAK/EREĞLİ ÖRNEĞİ-**

(Yüksek Lisans Tezi)

**Hazırlayan
Fatih AKKAYA**

**Danışman
Prof. Dr. Harun GÜNGÖR**

**Aralık 2015
KAYSERİ**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Fatih AKKAYA

YÖNERGEYE UYGUNLUK

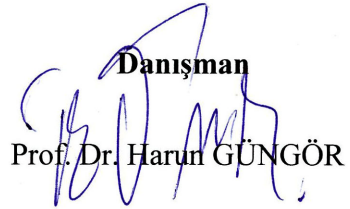
“Zonguldak/Ereğli Çevresindeki Ziyaret Yerleri –Zonguldak/ Ereğli Örneği–” adlı Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesine uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Fatih AKKAYA

Danışman

Prof. Dr. Harun GÜNGÖR

Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. Abdülvahap TAŞTAN

Prof. Dr. Harun GÜNGÖR danışmanlığında **Fatih AKKAYA** tarafından hazırlanan “Zonguldak/Ereğli Çevresindeki Ziyaret Yerleri (Zonguldak/ Ereğli Örneği)” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü **Felsefe ve Din Bilimleri** Anabilim Dalında **Yüksek Lisans** Tezi olarak kabul edilmiştir.

11./12/2015

JÜRİ:

Danışman : Prof. Dr. Harun GÜNGÖR

Üye : Prof. Dr. Mustafa Ünal

Üye : Prof. Dr. Sami Kılıç

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 11./12/2015 Tarih ve 29 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Lütfullah CEBECİ

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

İlkçağlardan bu yana coğrafi konum itibariyle birçok medeniyete yurt olmuş olan Batı Karadeniz'in sahil şehri Ereğli yaklaşık 4 bin yıllık geçmişiyle tarihin her döneminde birçok medeniyet ve kültüre ev sahipliği yapmıştır. Bunların başında Hitit, Pers, Roma, Makedon, Bizans, Osmanlı gibi imparatorlukların sınırları içinde kalmıştır. Şehir bu kültürlerin kaynaştığı bir bölge olmuştur. Geçmişten günümüze içinde bulundukları kültürlere göre Maryandinler, Herakleia, Pontike, Bender-i Ereklı ve de en son günümüzde Karadeniz Ereğli olarak isimlendirilmiştir. Önemli zengin kültür ve medeniyete sahip Batı Karadeniz'in bu önemli şehri, tarihteki mitolojik unsurlarıyla da dikkat çekmektedir. Bu mitolojik unsurlarda dikkat çeken konulardan bir tanesi de kente gelip cehennem köpeği Kerberos'u yeryüzüne çıkaran, şehri Bithyonna baskınından kurtaran ve kente adını veren Herakles'tir (Herkül). Bu noktada inanç turizmi konusunda Cehennemagzı Mağaraları şehrin önemli yerlerinden birisidir.

1071 Malazgirt savaşıyla Anadolu'da Türk hakimiyetinin yolu açılmış ve Anadolu'nun Türkleşme ve İslamlaşma süreci başlamıştır. İşte bu tarihsel akışta Anadolu insanı kendilerine bırakılan bu yerleri ve kendilerinin İslam'a geçişine sebep olan kişi ve mekanları kutsalla ilintili olarak hiçbir zaman unutmamışlardır. Vatan olgusu onları ağaç, kaya, mağara, mezar vb. unsurları kutsallaştırmalarına neden olmuştur. Kutsallaştırma, önem verdikleri insanlara ölümlelerinden sonra da saygı duymayı sağlamıştır. O insanların sahip oldukları eşyalara, yaşadıkları yerlere ve kabirlerine kutsallık atfedip ziyarette bulunulmuş.

Kutsal görülen mekanlar hususunda Türkiye zengin bir mirasa sahiptir. Bu noktada ülkemiz İslamiyet ve diğer dinler açısından kutsal kabul edilip ziyaret edilen yerlerle doludur. Biz de çalışmamızda tarihiyle, kültürüyle, sanayisiyle doğa güzellikleriyle önem arz eden Batı Karadeniz'in bu sahil şehri Ereğli'de bulunan ziyaret yerlerini ele almaya çalıştık.

Çalışmamız giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmamızın konusu, amaç ve önemi, kapsam ve sınırlılıkları, yöntem ve teknikleri, son olarak da literatür değerlendirmesi yer almaktadır. Çalışmamızın birinci bölümünde Ereğli'nin tarihi, coğrafi yapısı, sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik yapısı hakkında bilgi vereceğiz.

İkinci bölümde kutsalın tezahürü olan ziyaret fenomeninin teorik ve kavramsal çerçevesini belirlemeye çalışacağız. Üçüncü bölümde tarihi ve fenomolojik boyutları çerçevesinde Ereğli'deki ziyaret yerlerini belirlemeye çalışıldı. Dördüncü bölümde tespit edilen bu ziyaret yerlerinin Dinler Tarihi teknik ve metotlarını kullanarak analizini yapıldı. Son olarak dördüncü bölümde sonuç ve değerlendirme kaynakça ve tezimizle ilgili ekler hazırlandı.

Bu çalışmayı hazırlarken katkılarından dolayı çok değerli danışman hocam olan Prof. Dr. Harun GÜNGÖR'e, bilgi ve tecrübelerinden istifade ettiğim Şeref Yıldızhan hocama ve her zaman yanımda olan eşim Ayşe Akkaya'ya ve tüm aileme teşekkür ederim.

Fatih AKKAYA

KAYSERİ-2015

ZONGULDAK/EREĞLİ ÇEVRESİNDEKİ ZİYARET YERLERİ (ZONGULDAK/EREĞLİ ÖRNEĞİ)

Fatih AKKAYA

**Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi, Aralık 2015
Danışman: Prof. Dr. Harun GÜNGÖR**

ÖZET

Karadeniz Ereğli ilçesi geçmişten günümüze bulunduğu coğrafi konum itibarıyla, kültürel ve doğa zenginlikleriyle birçok medeniyet ve kültürün çok yönlü yaşamasına tanıklık etmiştir. Bu tarihi kültürel süreç kutsalın tezahürü olan, insanların sürekli bir şekilde ziyaret ettiği, beklenti içerisinde olduğu türbe, mezar, su, taş, ağaç, tepe, ev ve mevki gibi ziyaret yerleri bırakmıştır. Bu çalışmamızın temel amacı; kutsalın tezahürü olan ziyaret yerlerini Ereğli merkez mahalle ve köylerinde tespit etmektir. Dinler tarihi yöntem ve metotlarına uygun olarak yaptığımız bu çalışma tarihi ve fenomenolojik boyutlar çerçevesinde Ereğli ve çevresinde ziyaret yerlerinin ortaya çıkarmaktır.

Anahtar Kelimeler: Ziyaret, Ziyaret Fenomeni, Kdz. Ereğli Çevresindeki Ziyaret Yerleri, Türbe, Mezar, vb.

**THE PLACES TO VISIT AROUND ZONGULDAK EREĞLİ THE EXAMPLE
OF ZONGULDAK EREĞLİ**

Fatih AKKAYA

**Erciyes University Institute of Social Sciences
Postgraduate Thesis, December 2015
Advisor: Prof. Dr. Harun GÜNGÖR**

ABSTRACT

Karadeniz Ereğli is a witness to many civilisations and cultures to live in that region with their cultural and natural resources by its geographical position from past to present. This historical cultural period left holy places such as tombs, graves, spring water, rocks, hills, houses and places that people often visit and have expectations and this historical cultural process which is appearance of many other sanctus. This our work determines the places which are the manifestation of the sacred in Ereğli. This work which we will carry out in accordance to ways and methods of the history of religions carries the aim to reveal the places to visit in Ereğli and around as the part of historical and phenomenological dimensions.

Key Words: visit, visit phenomenon, the places around Kdz. Ereğli, tomb, grave, etc.

İÇİNDEKİLER

ZONGULDAK/EREĞLİ ÇEVRESİNDEKİ ZİYARET YERLERİ -ZONGULDAK/EREĞLİ ÖRNEĞİ-

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
YÖNERGEYE UYGUNLUK.....	ii
KABUL ONAY	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xiii
RESİMLER LİSTESİ	xiv

GİRİŞ.....	1
A. Araştırmanın Konusu	1
B. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	2
C. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları.....	2
D. Araştırmanın Yöntem ve Teknikleri	3

BİRİNCİ BÖLÜM

KUTSALIN BİR TEZAHÜR ŞEKLİ VE KUTSALLA KURULAN BİR İLİŞKİ BİÇİMİ OLARAK ZİYARET FENOMENİ.....	4
--	----------

İKİNCİ BÖLÜM

EREĞLİ YÖRESİNDE ZİYARET YERLERİNİN COĞRAFİ DAĞILIMI

A. EREĞLİ MERKEZİNDE BULUNAN YERLER.....	9
1. Aktaş Mahallesi	9
2. Karga Mahallesi	9

3. Çeştepe Mahallesi	9
4. Sahil Mevkii	9
5. Akarca Mahallesi.....	9
6. Göktepe Mahallesi.....	10
7. Ahmetçikler Mahallesi	10
8. Göztepe Mahallesi	10
9. İnönü Mahallesi	10
B. EREĞLİ İLÇESİNİN KÖYLERİNDE BULUNAN YERLER.....	10
1. Çayırılı Köyü.....	10
2. Zindancılar Köyü	11
3. Üveyikli Köyü	11
4. Kızılcapınar Köyü	11
5. Gebedoğan Köyü	11
6. Çiğdemli Köyü	11
7. Dedeler Köyü	12
8. Topallı Köyü	12
9. Zaramzorlu Köyü	12
10. Aydın Köyü	12
11. İskenderli Köyü	12

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TARİHİ VE FENOMENOLOJİK BOYUTLARI ÇERÇEVESİNDE EREĞLİ ÇEVRESİNDE Kİ ZİYARET VE ZİYARET YERLERİ

A. EREĞLİ MERKEZİNDE BULUNAN YERLER	13
1. Aktaş Mahallesi	13
2. Karga Mahallesi	14
3. Çeştepe Mahallesi	15
4. Sahil Mevkii	17
a. Mersin Dede Türbesi	17

b. Çoban Çeşmesi.....	18
c. Fetih Çınarları.....	18
d. Kars-Sarıkamış Anıtı	19
5. Akarca Mahallesi.....	19
a. Demirci Baba Türbesi	19
b. Sadaka Taşı.....	20
c. Dede Türbesi.....	21
6. Göktepe Mahallesi	21
7. Ahmetçikler Mahallesi	21
8. Göztepe Mahallesi	22
9. İnönü Mahallesi	22
B. EREĞLİ İLÇESİNİN KÖYLERİNDE BULUNAN YERLER.....	23
1. Çayırılı Köyü.....	23
2. Zindancılar Köyü	24
3. Üveyikli Köyü	24
4. Kızılcapınar Köyü	25
5. Gebedoğan Köyü	25
6. Çiğdemli Köyü	26
7. Dedeler Köyü	26
8. Topallı Köyü	27
9. Zaramzorlu Köyü	27
10. Aydın Köyü	27
11. İskenderli Köyü	29

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

FENOMENOLOJİDEN MORFOLOJİYE VE TİPOLOJİYE: EREĞLİ VE ÇEVRESİNDEKİ YERLERİN TİPOLOJİK DEĞERLENDİRMESİ

A. MORFOLOJİK BAKIMDAN ZİYARET FENOMENİ	30
1. Mezarlar	30

2. Ağaçlar	32
3. Taşlar	32
4. Su Kaynakları	33
5. Ev, Mağara, Değirmen vb. Yapılar.....	33
6. Mevkiiler	34
B. EFSANELER, KERAMETLER VE MENKİBELER.....	34
C. AMAÇLAR VE YASAKLAR.....	36
D. USUL, ADAB VE MENSEKLER.....	38
E. ZİYARETÇİLER	39
F. BİR TİPOLOJİ DENEMESİ.....	40
1) Tarihi perspektiften Ziyaret Yerleri Tipolojisi	40
a. Tarihi Tipler.....	40
b. Anonim Tipler.....	40
c. Aktüel Tipler	41
2) Nüfuz ve Cazibenin Boyutları Bakımından Ziyaret Tipleri	41
a- Mahalli Tipler	41
b- Bölgesel Tipler	41
c- Ulusal Tipler.....	41
3) Toplumsal Çevreleri İtibariyle Ziyaret Yerleri Tipolojisi	41
a- Köylü Tipleri.....	41
b- Kasaba Tipi.....	42
c- Şehirli Tipi.....	42
4) Amaçlar ve Dilekler Bakımından Ziyaret Fenomeni Tipolojisi	42
a- Tek Bir Amaçta Uzmanlaşmış Tipler	42
b- Genel Amaçlı Tipler	42
5) Kutsalın Varlıklarda Tezahür Biçimi İtibariyle Ziyaret Yerleri Tipolojisi	42
a- Tabiat Varlıklarında Tezahür Eden Tipler	42
b- Ev, Mağara vb. Yapılarda Tezahür Eden Tipler	42
c- İnsanlar ve Onların Kalıntılarında Tezahür Eden Tipler	43

d- Tabiatüstü Kutsal Varlıklarla İrtibatlı Tipler	43
6) Kutsiyetin Menşeleri Bakımından Ziyaret Yerleri Tipolojisi.....	43
a- Tasavvuf ve Tarikat Menşeli Mürşit Veliler.....	43
b- Gaza ve Fetih Kahramanları.....	43
c- İsimsiz Veliler.....	43
d- Çoban Veliler.....	43
e- Meslek Pirleri.....	44
f- Muhayyel Tipler.....	44
7) Ziyaret Usulü, Adabı ve Menasiki İtibariyle Ziyaret Yerleri Tipolojisi.....	44
a- Periyodik veya Sistemli Ziyaret Usul ve Adabına Erişmiş Tipler	44
b- Genel-geçerli Usul ve Adaba Göre Ziyaret Edilenler	44
8) Cazibesinin Artıp Eksilmesine Göre Ziyaret Yerleri Tipolojisi	44
a- Cazibesi Giderek Artan Tipler.....	44
b- Cazibesini Giderek Yitiren Tipler	44
c- Cazibesi Henüz Oluşmakta Olan Ziyaret Yerleri	45
DEĞERLENDİRMELER ve SONUÇ.....	46
KAYNAKÇA	52
EKLER.....	56
EK-1.ZİYARET YERLERİ TABLOSU	56
EK-2. FOTOĞRAFLAR.....	57
EK-3. HARİTA	75
EK-4. RESMİ İZİNLER.....	76
ÖZGEÇMİŞ.....	77

KISALTMALAR

Bkz.	: Bakınız
DİB.	: Diyanet İşleri Başkanlığı
Fak.	: Fakülte
Kdz	: Karadeniz
MEB.	: Milli Eğitim Bakanlığı
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
s.	: Sayfa
S.Ü.	: Sakarya Üniversitesi
TDK.	: Türk Dil Kurumu
Ünv.	: Üniversite
Vb.	: Ve benzeri
Vd.	: Ve Diğerleri
Yay.	: Yayınlar

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1:	Aktaş Türbesi (Aktaş Mahallesi).....	57
Resim 2:	Aktaş Türbesi Halvet-i Sofrası (Aktaş Mahallesi)	57
Resim 3:	Aktaş Türbesindeki Zatların Eşyaları (Aktaş Mahallesi).....	58
Resim 4:	Fındıklı Dede Türbesi (Karga Mahallesi)	59
Resim 5:	Havlucu Dede Türbesi (Çeştepe Mahallesi).....	59
Resim 6:	Havlucu Dede Türbesi-Keçi İzi (Çeştepe Mahallesi)	60
Resim 7:	Fetih Çınarları (Sahil Mevkii).....	61
Resim 8:	Fetih Çınarları (Sahil Mevkii).....	62
Resim 9:	Fetih Çınarları (Sahil Mevkii).....	63
Resim 10:	Kars-Sarıkamış Anıtı (Sahil Mevkii)	63
Resim 11:	Demirci Baba Türbesi (Akarca Mahallesi)	64
Resim 12:	Sadaka Taşı (Akarca Mahallesi)	64
Resim 13:	Dede Türbesi (Akarca Mahallesi)	65
Resim 14:	Dede Mezarlığı-Ebdal Dede Türbesi (Göktepe Mahallesi).....	65
Resim 15:	Hacı Baba Türbesi (Göztepe Mahallesi)	66
Resim 16:	Hacı Baba Türbesinde Dua Eden Bir Vatandaş (Göztepe Mahallesi)	66
Resim 17:	Cehennemağzı Mağaraları (İnönü Mahallesi).....	67
Resim 18:	Cehennemağzı Mağaraları (İnönü Mahallesi).....	67
Resim 19:	Cehennemağzı Mağaraları-Herkül (Sahil Mevkii).....	68
Resim 20:	Erdeş Dede Türbesi (Zindancılar Köyü)	69
Resim 21:	Çirazlı Türbesi (Üveyikli Köyü)	69
Resim 22:	Erenler Tepesi (Kızılcapınar Köyü)	70
Resim 23:	Erenler Türbesi (Gebedoğan Köyü)	70
Resim 24:	Köseler Türbesi (Çiğdemli Köyü).....	71
Resim 25:	Erenler Mezarlığı (Dedeler Köyü)	71
Resim 26:	Varahlı Türbesi (Topallı Köyü)	72

Resim 27: Varahlı Türbesi (Topallı Köyü)	72
Resim 28: Dede Türbesi (Zaramzorlu Köyü)	73
Resim 29: Kızladeresi (Aydın Köyü)	73
Resim 30: Türbeyanı (Yağmur Duasının Yapıldığı Mekân)	74

GİRİŞ

A. Araştırmanın Konusu

İnsanlığın var olduğu günden bu zamana kadar kutsala olan inanç her dinde, her devirde, her medeniyette, her kültürde çeşitli şekillerde kendini göstermiştir. Ayrıca tarih boyunca kutsal fikri dindar insanlarla beraber onların zihninde var olagelmıştır. Dindar insandaki kutsal fikri, kutsalı somutlaştırma ihtiyacı doğurmuştur. Bunun göstergelerinden bir tanesi de, kutsalın tezahürü olan kutsal mekân anlayışıdır.

Kutsal mekânın ne olduğuna geçmeden önce kutsal teriminin ne ifade ettiği üzerinde durmakta fayda vardır. Kutsal terimi üzerine birçok tanımlar yapılmıştır. Bunlardan birkaçı şöyledir: Durkheim'e göre kutsal; “ kaynağını toplumdan alan kolektif değerler manzumesidir. Hiçbir şey; taş, ağaç, kaya, mezar, türbe vb. kendiliğinden kutsal değildir. Onlara kutsallık kazandıran ‘Mana’ diye tanımlanan ve yayılmacı bir karaktere sahip olan görülmeyen güçtür. Bu tanım esas alındığında mana ile kutsal, kutsal ile toplum arasında bir ilişki mevcuttur”.¹ Eliade ‘a göre ise kutsal, “üstün bir güç (Tanrı, Yahve, Gök vb.) tarafından belirlenen ve görebildiğimiz bütün nesnelerde ortaya çıkan bir güç olup, mana gibi yayılmacı bir karakter arz etmez. Kutsal olan nesne ile temasa gelmiş kabul eder. Bu tanım esas alındığında da kutsalla, olumsuz kutsallık diyebileceğimiz “Tabu” arasında bir ilişki mevcuttur. Bu görüşe sahip olanlara göre ise kutsalın kaynağı Tanrı’dır”.²

Bu kutsallık inancı insanlarda bir tezahürü olan kutsal mekan anlayışını hep diri tutmuştur. Hem tarihi itibarıyla hem de kültürü itibarıyla günümüze değin artarak

¹ Ünver **Günay**, Harun **Güngör**, Abdulvahap **Taştan** vd., *Ziyaret Fenomeni Üzerine Bir Din Bilimi Araştırması*, Erciyes Üniv. Yay., Kayseri 2001. s.9.

² Mehmet Yaşar **Kandemir**, “Ziyaret”, *İslam Ansiklopedisi(I-XIII)*, MEB. Yay., İstanbul 1978-1986, XIII/620. Ünver Günay, vd., s.9.

gelişen ve genişleyen Batı Karadeniz'in güzel sahil kenti olan Kdz Ereğli'yi, merkez ve köylerini ziyaret açısından incelemek tezimizin konusunu oluşturmaktadır.

Bir alan araştırması olan çalışmamız Ereğli çevresinde bulunan ziyaret yerlerini tespit edilmesi, tespit edilen bu yerlerin Dinler Tarihi'nin metotlarını da kullanarak incelenmesi ve Dinler Tarihine göre değerlendirilmesi oluşturulmuştur.

B. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Kutsal mekân anlayışı dinlerin kaynağında mevcuttur. Bu inanç insanın doğumundan hatta doğmadan önce başlayan ölümüne kadar süren ve ölümünden sonraki hayat içinde etkisini devam ettiren bir yapı arz etmektedir. Öyle ki, insanlardaki bu inanç ve fenomenlerin oluşmasında yaşadıkları coğrafyanın iklimi, sosyo-kültürel yapısı, ekonomisi vb. özellikler de etkili olmaktadır. Bu hususlar göz önünde bulundurularak Batı Karadeniz'in önemli yerleşimlerinden biri olan Ereğli bölgesindeki ziyaret yerlerini belirlemek, tespit edilen mekânların ortaya çıkışı ve ziyaret sebeplerini dinler tarihi yöntemlerine göre araştırmak amacımızı oluşturmaktadır.

İnsanların içinde bulundukları toplumlar kutsala olan inançları, ritüelleri yani bütün dini sistemleri ile birlikte yaşarlar. Bundan dolayıdır ki kutsal mekânların tespiti o toplumun geçmişten bu zamana kadar kutsalla olan ilişkisini ortaya çıkarması açısından büyük önem arz eder. Biz de daha önce bu konuda özelde Ereğli çevresinde ziyaret yerleri ile ilgili böyle bir çalışmanın olmayışı nedeniyle bu çalışmanın gerekli olduğunu gördük. Bölge insanının hem ziyaret yerleri açısından hem de bulunduğu coğrafyayı tanıması açısından büyük önem taşımaktadır. Bu noktada da bu çalışmamızın bu alanda yapılacak diğer araştırmalara kaynak teşkil edeceği kanaatindeyiz.

C. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Zonguldak/Ereğli Çevresindeki Ziyaret Yerleri konulu yüksek lisans tez çalışmamızda Ereğli merkez ve Ereğli ilçesine bağlı kasaba ve köylerinde bulunan ve insanlar tarafından kutsal kabul edilip ziyaret edilen türbe, yadır, dilek ağaçları, sular, mağaralar, taşlar vs. inceleme alanımızı oluşturmaktadır. Çalışmamızda ziyaret yerleri ile ilgili inanç ve uygulama biçimlerini gözlemleyip insanların bu yerlere hangi amaçla ziyarette bulunduklarını tespit etmeye çalışacağız.

D. Araştırmanın Yöntem ve Teknikleri

Zonguldak/Ereğli Çevresinde Ziyaret Yerleri adlı tezimiz alan araştırmasına dayalı bir çalışma olacaktır. Alan araştırması olarak bu çalışmamızda tarama, derleme, inceleme, görüşme, dolaysız gözlem gibi yöntem ve tekniklerden faydalanılacaktır.

Çalışmamızda öncelikle konumuzla alakalı ülkemizde yapılmış çalışmaları tespit edip konumuzla alakalı kitaplar, tezler, makaleler, dergiler vs. dokümanları derleyip incelemeler yapacağız. Ereğli ve çevresindeki ziyaret yerlerinin tespit edilmesi sırasında kaymakamlık, bölge halkı ve bu konuyla ilgili kişilerle görüşüp gerekli bilgileri toplayacağız.

Tespit edilen ziyaret yerleriyle ilgili bilgi toplayabilmek için bölge halkıyla görüşme ve mülakat tekniğinden faydalanacağız. Görüşmeler esnasında video, fotoğraf makinesi, ses kayıt cihazı gibi araçlardan faydalanılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KUTSALIN BİR TEZAHÜR ŞEKLİ VE KUTSALLA KURULAN BİR İLİŞKİ BİÇİMİ OLARAK ZİYARET FENOMENİ

Ziyaret ve ziyaret yerleri bütün dini inanç sistemlerinde kutsalla olan ilişkisinden dolayı önem arz etmektedir. Bu bölümde kutsalın tezahürü olan, kutsalla kurulan bir ilişki biçimi olarak ziyaret fenomeninin teorik ve kavramsal çerçevesi öncelikli olarak açıklanması uygun görüldü. Eğer ziyareti bir tezahür şekli olarak mübarek yerlere gitmek şeklinde tanımlarsak İslamiyet’te bunun en dikkate değer örneğini belli erkân ve menasike uygun olarak Kâbe’yi ziyaret etmekten ibaret olan haç ibadetinde bulunduğunu kolaylıkla anlayabiliriz. Bununla birlikte burada ele almak istediğimiz ziyaretin münhasıran İslami bir ibadet olan Beytullah’a haç ibadetinden oldukça farklı bir kategoriye dâhil bulunan fenomenleri konu edindiğini belirtmeliyiz.

“Ziyara”; birini, bir yeri görmeye gitmek manasına gelmekte olup bu kökle ilgili “zevr” kelimesi hem ziyaret etmek hem de ziyaret eden manasında kullanılır. Ziyaret eden manasında “zair” kelimesi daha yaygın bir kullanıma sahiptir. “Zuvar” ve “mezar” kelimeleri de bir kimseyi görmeye gitmek, manasını ifade etmekle beraber, “mezar” kelimesi Türkçemize “kebir” anlamıyla geçiş bulunmaktadır.³ Türkçe de; “birini veya bir yeri görmeye gitmek, gezmek” anlamına gelir.⁴

Yapılış türlerine göre ibadet amaçlı ziyaretler olduğu gibi, ibadet amacı taşımayan ziyaretler de vardır. İnanç sistemlerinin birçoğunda ibadet amaçlı ziyaretler bulunmaktadır. Yahudilerin Kudüs’teki Beytu’l Makdis’i Hristiyanların Kudüs’teki Beytu’l Makdis’i Roma’daki Pavlus ve Petrus’un mezarları, Müslümanların Kabe’yi

³ Kandemir, XIII/620; Ünver Günay, vd., s. 9.

⁴ Hasan Eren, *Türkçe Sözlük*, TDK, Yay., Ankara 1988, s.1666.

ziyaret etmeleri, Hinduların Benares ve Ganj nehri ile birlikte beş yeri hac amacıyla ziyaret etmeleri⁵ bu tür ziyaret yerlerine örnektir.

Kur'an-ı Kerim'de ziyaretle ilgili olan “Çokluk kuruntusu sizi o derece çok oyaladı ki, nihayet kabirleri ziyaret ettiniz”⁶ ayeti, İslam öncesi yapılan kabir ziyaretlerinin, dini amaçla değil, kabile mensuplarının sayısına ölümlerin de dâhil edildiğini göstermek suretiyle övünmeyi önlemek için nazil olmuştur. Cahiliye Arapları mal, evlat, akraba ve hizmetçilerinin çokluğunu bir gurur ve şeref sebebi sayarlar, hatta bu hususta övünürken yaşayanlarla yetinmeyip kabilelerinin üstünlüğünü geçmişleriyle de ispat etmek için kabirler gider, ölmüş akrabalarının kabilelerini göstererek onların dahi çokluğuyla övünürlerdi.⁷

Hiz. Muhammed'in hayatına baktığımızda kabir ziyaretini yasaklayan, daha sonra da buna izin veren iki farklı uygulama vardır. Hiz. Muhammed'in kabir ziyaretini kadın-erkek herkese yasaklaması, “yanaklarını döven, yakalarını yırtan ve cahiliye çağırış bağırsıyla feryat eden kimseler bizden değildir”⁸ hadisi gereği İslam'ın kaideleri ile bağdaşmayan bazı cahiliye adetlerini unutturma, kabirlere ve dolayısıyla içindekilere aşırı saygı besleme ve hatta onlara ibadet etme şeklinde tezahür eden inanç görüntülerini yok etmek maksadına dayanıyordu. Kabirlerde bu İslam öncesi adetlerinin çirkinliği anlaşıldıktan ve ziyaret sırasında kötü söz sarf etmenin günah olduğu öğrenildikten sonra, Hiz. Muhammed bu yasağı “ben sizi kabirleri ziyaretten men etmişim, artık kabirleri ziyaret edin çünkü kabir ziyareti ahireti, ölümü hatırlatır”⁹ diyerek kaldırmıştır.

Bu çalışmada ele almak istediğimiz ziyaret fenomeninin kabir ziyaretinden de oldukça farklı bir konuya tahsis edildiğini belirtmeliyiz. ‘Zira burada bahis konusu olan yatır, türbe, kümbet, tekke, ziyaret, dede mezarı gibi çeşitli adlarla anılan ve çoğunlukla kendilerine veli, evliya, eren, ermiş, abid, zahid, âlim, sofı, seyyid, mübarek, pır, baba, abdal, gazi yahut şehit gibi türlü isim ve sıfatlar verilerek manevi güç ve meziyetlerine inanılan kişilerin yattıkları kabul edilen yerlere belli hacet, dilek istek ve muratlarla

⁵ Günay Tümer, Abdurrahman Küçük, *Dinler Tarihi*, Ocak Yay., Ankara 2002, s. 106, 253, 292, 347.

⁶ Kur'an-ı Kerim, Tekasür Sûresi, 1-2.

⁷ Hayreddin **Karaman**, İbrahim Kafi **Dönmez**, Mustafa **Çağrı** ve Sadrettin **Gümüş**, *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, DİB Yayınları, Ankara 2011, s. 3784.

⁸ Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail **el-Buhari**, *Sahih-i Buhari ve Tercemesi (I-XVI)*, (Terc. Mehmet Sofuoğlu), Ötüken Neşriyat, İstanbul 1987-1989, s. 38.

⁹ Ebu'l Husey Müslim b. El-Haccac b. Müslim **el-Kuşeyri en-Nisaburi**, *Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi (I-XI)*, (Terc. Ahmet Davudoğlu), Sönmez Neşriyat, İstanbul 1973-1980, s. 256.

yapılan ziyaretler ve bu çerçevede oluşmuş bulunan inanç ve uygulamalardır. Bu anlamdaki ziyaretin yine Türkçemizde oldukça yaygın bir kullanıma sahip bulunan adak ile yakın ilişkisinin bulunduğuna işaret edelim. Mamafih adak ve ona nispetle daha az kullanıma sahip bulunan ve esasen daha hususi ve dini bir veçhe arz eden nezir de, kurbanın veya adanan şeylerin sunulması söz konusu olduğundan ziyaret teriminin incelememize konu teşkil eden olayı, çok daha isabetli bir biçimde ifade ettiğini belirtmeliyiz. Aslında söz konusu olayla ilgili olarak araştırma alanımızda en yaygın olan terimde ziyarettir. Öte yandan ziyaret yerleri, her zaman için, kendilerinde belli bir manevi güç, feyiz ya da bereket bulundurduğuna inanılan ve bir takım efsaneler, hikâyeler, kerametler ve mertebeler atıf olunan kişilerin mezarları, türbeleri yahut onlara ithaf olunan mekanlar değildir; zira kutsal bilinen bir kısım taş, ağaç, kaynak, göl, kaya ve dağ gibi mekanlar ve şeyler de ziyaret yeri kategorisine dâhil bulunmaktadır.¹⁰

İnsanlık tarihine baktığımızda dünden bu güne bazı insanlara kutsiyet arz edecek şekilde çeşitli sıfatlarla onları nitelemişlerdir. Buradaki amaç onların bu sıfatları doğrultusunda yücelterek kendilerine bir takım yararlar, faydalar sağlayacağına inanılmıştır. Dünya menfaatlerini umanlar için dünyalık, ahiret inancı olanlar için de yaptıklarının karşılığını öldükten sonra ahirette olacağına inanmışlardır.

Türklerde kutsal kelimesi karşılığı olarak “Iduk” kelimesi kullanılmıştır. Türklerin ilk yazılı abideleri Orhun Kitabelerinde Iduk kelimesi “Iduk Ötüken”¹¹, “Tarmag ıduk baş”¹², “Iduk yır sub”¹³ şeklinde birkaç kez tekrarlanmaktadır. Diğer kitabeler de ise “Öz yerim, ıduk yerim”¹⁴ ifadelerine rastlanmaktadır.¹⁵

Günümüzde Anadolu’da bulunan ziyaret ve ziyaret yerleri ile ilgili inanış ve uygulamaların kökenleri eski Türklere kadar uzanmaktadır. Türk halk dindarlığının özel bir şekli olarak türbe, adak ve ziyaret dindarlığı tarih boyunca ve günümüzde de Türk

¹⁰ Ünver Günay vd., S.10.

¹¹ Muharrem Ergin, *Orhun Abideleri*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1970, s. 22.

¹² Ergin, s. 12.

¹³ Ergin, s. 6, 9, 27.

¹⁴ Hüseyin Namık Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1987, s. 449, 450, 505, 527.

¹⁵ Harun Güngör, *Türk Bodun Bilimi Araştırmaları*, Kum Saati Yay., İstanbul 2008, s. 349.

topluluklarında çok yönlü dini-mistik-sihri, sosyo-kültürel bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁶

‘Ziyaret inancı ve olayları yalnızca Türk yahut İslam dünyası ile sınırlı değildir. Zira bilindiği gibi natürizm ve animizm diye adlandırılan ve tabiata yahut da ruhlara özellikle de ata ruhlarına tapınma şeklindeki inanç ve uygulamalara Afrika, Amerika ve Avustralya’nın ilkel yerlilerinin yanı sıra uzak doğu ülkelerinde ve hatta Çin’de Hindistan’da, Eski Yunan ve Roma’da da rastlanmaktadır. Öte yandan Hristiyanlık azizler kültürü, daha ilk dönemlerinden itibaren dini hayatın önemli bir parçası haline getirmiş bulunmaktadır.’¹⁷

Ziyaret ve ziyaret yerleri ile ilgili inanç ve uygulamalar, öteden beri ulema tarafından İslam’ın temel ilke ve inanç esaslarına aykırı görülerek tenkit edilmiştir. Bu noktada ziyaret olgusunun doğruluk, yanlışlık, inanç esaslarına aykırılık veya aşırılık gibi dini değerlendirmelerin ötesinde, dini, sosyo-psikolojik ve sosyo-kültürel hayatımızın önemli bir gerçeği olduğu ortadadır. Dolayısıyla toplumumuzda var olan bu durumun ortaya konulması bir ihtiyaçtır. Çünkü fenomenolojinin yaptığı şey görünenlerden anlam çıkarmak, mahiyetleri araştırmak ve onları anlamaktır.¹⁸

Bu çalışmamızda konumuz teşkil eden Ereğli çevresindeki ziyaret yerleri ve bu yerlerle ilgili uygulamalar görülmektedir. Tarihi bakımdan coğrafi olsun kültürel bakımından olsun önem arz eden Batı Karadeniz’in bu sahil şehrinin Ereğli merkez ve köylerini içerecek şekilde bir çalışma ortaya koymaya çalışacağız.

¹⁶ Ünver Günay, vd., s.10.

¹⁷ Ünver Günay, vd., s.10.

¹⁸ Ugo Bianchi, Dinler Tarihi, (Çev: Mustafa Ünal), Geçit Yay., Kayseri 1999. s. 75.

İKİNCİ BÖLÜM

EREĞLİ YÖRESİNDE ZİYARET YERLERİNİN COĞRAFİ DAĞILIMI

Ereğli, 782 km karelik yüzölçümüyle Zonguldak'ın en büyük ilçesidir. Batı Karadeniz'in sahile dik yamaçlarla inen doğal yapısı, Ereğli'ye hakimdir. Yükseklikleri 200-250 m. arasında değişen tepeler ilçenin genel görüntüsü içerisinde öne çıkmaktadır. Ereğli-Alaplı arasındaki kesintisiz tepeler Ereğli'nin önemli bir özelliğidir. Arazi genel olarak dağlık ve engebelidir.

Tarihi süreç arasından bakıldığında birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Tabi ki bundan doğal limanların bulunuşu ayrı bir önem arz etmektedir. Bunun yanında 1829 yılında kömürün bulunması, 1848 yılında işlenmeye başlaması, 1965 yılında faaliyete geçen Ereğli Demir ve Çelik Fabrikası sadece ilçenin değil Türkiye ekonomisinin de önemli can damarlarından biri haline gelmiştir. Bu özellik burayı önemli yerleşim merkezlerinden kılmıştır. Bunun yanında Anadolu'nun Türkleşmesi sonucu olarak da bölgenin maddi ve manevi anlamda katkısı olan erenlerin kabirleri bulunmaktadır. İnanç duygularının gereği olarak geçmişten bugüne bu değerlerin yapmış olduğumuz çalışma neticesinde devam ettiğini gözlemledik.

Batı Karadeniz bölgesinde yer alan Ereğli 26 mahalle 91 köyden oluşmaktadır. Bu yerleşim birimlerinin içerisinde halk tarafından bilinip ziyaret edilen kutsal mekan, türbe, yatır, dede mezarı, çaput bağlanan ağaçlar vb. mevcuttur. Bunların mahalle ve köylere göre dağılımı şöyledir:

A. EREĞLİ MERKEZİNDE BULUNAN YERLER:

1. Aktaş Mahallesi

Aktaş, Ereğli merkezinde bulunan ve en çok ziyaret edilen Aktaş Türbesinin bulunduğu mahalledir. Ereğli Aktaş tepesinde bulunan bu türbede Halvet-î tarikatının Şabaniye kolu şeyhleri ve aile yakınlarının mezarları bulunmaktadır. Burası, Şeyh Abdurrahman türbesi olarak da bilinir.¹⁹

2. Karga Mahallesi

Bu mahallede Fındıklı Dede türbesi bulunmaktadır. Bu türbe, karga mahallesi halk evleri karşısındadır. Türbenin yanında çobana ait bir mezar vardır. Türbenin bulunduğu yerin üstünde yabani fındık ağacı bulunmaktadır. Ağaca bağlanan çaputlar burayı bir ziyaret mekânına dönüştürmüştür. Türbe alanı, belediye tarafından da çevre düzenlemesi yapıp koruma altına alınmıştır.

3. Çeştepe Mahallesi

Keşiftepe olarak da bilinen bu tepede Havlucu Dede türbesi bulunmaktadır. Türbenin bulunduğu yerde bir mescit bulunmakta olup türbeye bu mescit içerisinden geçilerek girilmektedir. Türbenin yakınlarında bulunan fener kulesi, Helenistik dönemde limanın ve kentin koruyucusu maksadıyla inşa edilmiştir. Ayrıca türbe askeri sınırlar içerisinde olduğundan buraya giriş çıkışlar özel izin alarak yapılmaktadır.

4. Sahil Mevkii

Ereğli’de 3 km uzunluğunda bir sahil şeridi bulunmaktadır. Bu mevkide Mersin Dede türbesi, Kars-Sarıkamış Anıtı, Fetih Çınarları ile sahile yakın bir mevkide Çoban Çeşmesi bulunmaktadır.

5. Akarca Mahallesi

Demirci Baba Türbesi Akarca cami bitişiğinde bulunmakta olup içerisinde iki türbe ve bu türbelerin yanında önemli kabul edilen sadaka taşı bulunmaktadır. Yakın zamanda

¹⁹ Recep Çetin, *Orhan Gazi ve Bir Fetih*, Truva Yay., İstanbul 2014, s. 247

türbenin içerisi bir hayırsever tarafından restore edilip ziyarete sunulmuştur. Ayrıca Kayabaşı İlkokulu'nun yanında Dede Türbesi denilen bir mezar bulunmaktadır.

6. Göktepe Mahallesi

Burada medfun bulunan zat hakkında kayıtlarda bir bilgi bulunmamakla birlikte burası halk arasında Ebdal Dede türbesi olarak adlandırılmaktadır. Türbenin etrafı demir korkuluklarla çevrili olup üstü açık bir mekandır.

7. Ahmetçikler Mahallesi

Burası bölge insanı tarafından Dedeler mevkii olarak isimlendirilmiştir. Burada ismi belli olmayan bir dede mezarının var olduğu söylenmekle birlikte günümüzde bu mezara ait bir kalıntı yoktur.

8. Göztepe Mahallesi

Ereğli'nin yüksek bir mevkii olan Göztepe mahallesinde bulunan Hacı Baba Türbesinde 7 adet mezar bulunmaktadır. Belediye tarafından çevre düzenlemesi yapıp koruma altına alınan bu türbede giriş ve çıkışlar özel izinle sağlanmaktadır.

9. İnönü Mahallesi

Cehennemağzı Mağaraları, kentin İnönü mahallesinde İstasyon caddesi yakınında bulunmaktadır. Bu mevkii Karadeniz Bölge Komutanlığı ana giriş kapısından Armutçuk yönünde 100 m ileridedir. Burada Kilise Mağarası, Herkül Mağarası ve Ayazma Mağarası olmak üzere 3 adet mağara olmasına rağmen bunların ortak adı Cehennemağzı Mağaraları olarak bilinmektedir. Burası da sıkça ziyaret edilen yerler arasındadır.

B. EREĞLİ İLÇESİNİN KÖYLERİNDE BULUNAN YERLER

1. Çayırılı Köyü

İlçeye 17 km uzaklıkta bulunan Çayırılı köyünde kutsallık atfedilen ceviz ağacı bulunmaktadır. Şifa bulmak amacıyla ziyaret edilen bu ceviz ağacı köylüler tarafından

kesilmiş olup şu an sadece kökü kalmıştır fakat hala burası ziyaret edilen yerler arasındadır.

2. Zindancılar Köyü

Bu köyde Erdeş Dede Türbesi bulunmaktadır. Türbenin etrafı tahta çitlerle çevrili olup etrafında meşe ağaçları mevcuttur. Zindancılar köyü merkeze 27 km uzaklıkta bulunmaktadır.

3. veyikli Köyü

Merkeze uzaklığı 20 km olan veyikli Köyünün yakınlarında irazlı Türbesi bulunmaktadır. Türbe kapalı bir yerde olup üzeri demir korkuluklarla çevrilidir. Türbenin etrafında gürgen ağaçları bulunmaktadır.

4. Kızılcapınar Köyü

Merkeze uzaklığı 28 km uzaklıkta olan Kızılcapınar Köyünün Aylar Mahallesiinde kutsal kabul edilen Erenler Tepesi bulunmaktadır. Etrafı tel ile çevrilip koruma altına alınan bu yerde mezarlar ve çaput bağlanan ağaç bulunmaktadır.

5. Gebedoğan Köyü

Ereğli'ye uzaklığı 20 km olan Gebedoğan Köyünde Erenler Mezarlığı bulunmaktadır. Bu mezarlıkta bulunan medfun bulunan zata nispetle buraya Salih Efendi ya da Mehmet Ağa türbesi de denilmektedir. Ayrıca türbenin yakınında şehit mezarı bulunmaktadır.

6. iğdemli Köyü

Merkeze uzaklığı 25 km olan Çiğdemli Köyünde Köseler Türbesi bulunmaktadır. Bu türbedeki zatın kim olduğu bilinmemekle birlikte burası kutsal bir yer olarak ziyaret edilmektedir. Etrafı betonla kaplı olan bu türbenin içerisinde bulunan ağaç dikkat çekmektedir.

7. Dedeler Köyü

Merkeze uzaklığı 17 km olan bu köyde Erenler Mezarlığı bulunmaktadır. Bu mezarlık Dedeler Köyü ile Yunuslu Avcılar Köylerinin ortak mezarlığındadır. Türbe mezarlığın içerisinde oda şeklinde bir yapıda bulunmaktadır. Mezarın başında Bayraktaroğlu Eyiba yazmaktadır. Ayrıca mezar taşının yanında bulunan delikli taş da dikkat çekicidir.

8. Topallı Köyü

Ereğli'ye 31 km uzaklıkta bulunan Topallı Köyü Mektep Mahallesinde Varahlı Türbesi bulunmaktadır. Türbenin içerisinde mezar taşları yıkılmış durumdadır. Türbenin etrafı briketle örülmüş olup içerisinde ağaç bulunmaktadır.

9. Zaramzorlu Köyü

Merkeze 49 km uzaklıkta bulunan Zaramzorlu Köyünde kime ait olduğu bilinmeyen türbe bulunmaktadır. Türbenin bulunduğu alan köyün kuzeyinde olup etrafı ağaçlarla çevrilidir.

10. Aydın Köyü

Merkeze uzaklığı 55 km olan Aydın Köyü Armutlucuma Mahallesinde efsane olarak anlatılan Kızladeresi bulunurken, Saka Mahallesinde yağmur duası yapılan Belevrek Türbesi bulunmaktadır.

11. İskenderli Köyü

Ereğli'ye uzaklığı 50 km olan bu köyde yağmur duası yapılan ve köylüler tarafından kutsallık atfedilen Türbeyanı bulunmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TARİHİ VE FENOMENOLOJİK BOYUTLARI ÇERÇEVESİNDE EREĞLİ ÇEVRESİNDE Kİ ZİYARET VE ZİYARET YERLERİ

A-EREĞLİ MERKEZİNDE BULUNAN YERLER:

1. Aktaş Mahallesi

Aktaş Türbesi

Zonguldak Ereğli İlçesi Aktaş Mahallesi'nde Aktaş mezarlığında bulunan bir türbedir. (Bkz. Ek-2, Resim-1) Halveti tarikatına mensup Şeyh Abdurrahman Efendi'nin oğlu Basri Efendi, Şeyh Mustafa Efendi, Şeyh İbrahim Efendi diye anılan zatların mezarları türbenin içerisinde bulunuyor. Bu türbelerin yanında bir de boş mezar vardır. İlk türbe bilinmeyen bir sebeple yıkılıyor, 1987 yılında tekrar tamir ediliyor. Türbenin önünde büyük bir taş var. Bu taşın altında hiç ot bitmemiş. Çevre sakinlerine göre burada hazine olduğu sanılmaktadır. Türbenin içerisinde çok büyük bir tahta sofrası durmaktadır. (Bkz. Ek-2, Resim-2) Şeyhin müritleri halvete girip çıktıktan sonra bu sofrada bir tas çorba içiyor, sonra zikre devam ettikleri söylenmektedir. Cenazelerden arda kalan eşyalar bu türbeye bırakılıyor. Daha sonra fakir olan insanlar gelip buradan alıyorlar. Şeyh sülalesinden biri ile evli olan bir zat, bir gece türbenin her tarafının alevler içinde yandığını görüyor. Korku içinde gelip türbeye baktığında sadece bir mum yandığını görüyor. Yine bir gün türbenin yanı başındaki çok büyük iki yüz yıllık bir ağacın büyük bir dalı kırılmış, fakat türbeye değmeden yere düşmüştür. Çevre sakinleri buranın yatan zatlar tarafından korunduğunu söylüyorlar. Bu türbeye çocuğu olmayan anne ve babalar geliyor, çocuğu olduktan sonra gelip burada kurban kesiyorlar. Çocuğu olmayan kadınlar bir gece burada geceleyp, sonra hastaneye gittiği ve çocukların olduğu anlatılıyor. Yaşamayan çocuklar burada yıkanıyor ve yatan zatların yüzü suyu

hürmetine yaşayacaklarına inanılıyor.²⁰ Kısmeti açılmayıp evlenemeyen kızlar, burayı ziyaret edip, türbeye el ve yüzlerini sürerler ve dua ederler. Kısmetlerinin açılmasını burayı ziyaret ettiklerine yoruyorlar. Çeşitli sıkıntıları ve hastalıkları olanlar bu türbenin başına gelerek dua ederler ve isteklerinin gerçekleşmesi için keçi ve koyun gibi küçükbaş hayvan adağında bulunurlar. Dileği gerçekleşen adak kurbanlarını mezarın başında keser ve dağıtırlar.²¹

2. Karga Mahallesi

Fındıklı Dede Türbesi

Zonguldak İli Ereğli ilçesinde Karga Mahallesi mevkiinde bulunan bir mezar türbedir. (Bkz. Ek-2, Resim-4) Ana caddeden 40-50 m. Yükseklikte küçük bir tümseğin üzerinde büyükçe bir fındık ağacının altında, etrafı taşla çevrili bir mezardır. Şahsi bir mülke sahip olan bir arazide bulunmaktadır. Mezarın tarihi geçmişi hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır. Bu çevrelerde hiç ev yokken bile bu mezarın olduğu söyleniyor. Mezarın biraz ilerisinde başka bir mezar daha var. Bu mezarın bir çobana ait olduğunu öğrendik. Anlatıldığına göre bu çoban buralarda koyun otlatırmış. Çoban ölmüş ve cesedini şehir mezarlığına götürememişler. O yıl çok fazla kar yağmış. Çoban bu tepeye gömülmüş. Fakat rivayetlere göre topraktan dışarıya atılmış. Bu dışarıya atılış hortlak inancından ziyade türbenin yakınında bulunması ve türbeye saygıdan dolayı toprağın kabul etmemesi şeklinde yorumlanmıştır. Çevre sakinleri oturmuş dedeye yalvarmışlar, çobanı kabul etmesi için dua etmişler. Yeniden çobanı defnetmişler. Böylece çobanın mezarı orada kalmış. Arazinin sahibi olan zat da vasiyet etmiş ve o da ölünce aynı yere defnedilmiş. Belediye tarafından 6 Mayıs 1998 tarihinde yokuşa merdiven yaptırılmış ve iki tane bank getirilip ağacın yanına bırakılmış. Ziyaret edenlerin rahatça çıkıp inmeleri için merdivenin büyük faydası olduğu söylenmektedir. Bu mezarın ziyaret edilmesi özellikle Hıdrellez günü başlayıp ve bir hafta devam etmektedir. Hıdrellez günü sabah namazı ile beraber halk akın akın buraya gelir, Kur'an okur, namaz kılar ve dilek dilerler. Sonra gelip geçenlere şeker dağıtırlar. Bir hafta bu şekilde ziyaretler sürer. Fındık ağacının dallarına dileklerinin kabulü için çaput bağlıyorlar. Rivayete göre; çevre sakinlerinden bir hanım öğle sığağında fındık ağacının dibine uzanmış, uykuya dalmış,

²⁰ Ali Hıdır Turgut, 1936 Elazığ Doğumlu, İlkokul Mezunlu.

²¹ Fatıma Turgut, 1940Elazığ-Merkez Doğumlu, Okur-Yazar Değil.

kocası uzun zamandır iş bulamamış, işsizlikten çok bunalmışlar. Kadın uykudan birden bire fırlamış ve “Dede” beni silkeleyerek “Kalk kocan oduncu oldu.” demiş. Kadın gördüklerinin rüya mı gerçek mi olduğunu anlamaya çalışırken karşı evden komşusu bağırarak kadını telefona çağırmış. Kadın telefona gidince eşinin orman işletmesine işçi olarak girdiği haberini almış.²²

3. Çeştepe Mahallesi

Havlucu Dede Türbesi

Zonguldak’ın Ereğli ilçesinde bulunan Keşif Tepesi denilen bir yerde bulunan bir türbedir. (Bkz. Ek-2, Resim-5) Halk tarafından buraya Çeştepe de denilmektedir. İnsan bu tepenin zirvesinden yamaçlarına bakacak olursa, sanki kendisini denizin üzerinde uçuyor zanneder. Bu tepede “Havlucu Dede” namıyla bir ermiş yatmaktadır. Türbeye “Havlucu Dede” denilmesinin sebebi, buraya gelen ziyaretçilerin buralara eşyalar bırakması ve bu eşyaların başında da havlu gelmesinden dolayıdır. Havlucu Dede türbesinin diğer bir adı da Demirci Dede türbesidir. Demirci Dede Türbesi halk arasında daha yaygın olarak kullanılmaktadır. Efsaneye göre Çeştepe Köyü’nde köylünün birisi kazma, saban vb. demir malzemeyi tamir ederek geçinirmiş. Hiç pazarlık etmez, ne verilerse onu kabul edermiş. Fakir olan bu adama, fakir olduğun halde neden herkese iyilik ediyorsun, ne iyi kalplisin! diyen birine O da “Evladım, ben bu iyiliği dünyada değil öldükten sonra yapmaya devam edeceğim, cevabını vermiş.” Nasıl olur da insan öldükten sonra insanlara yardım eder diyen bu insana; “o iş, o zaman belli olur.” demiş. Demirci Dede öldükten sonra köylüler mezarını düzeltmişler. Düzeltirlerken birinin kazması kırılmış. Kırılan kazmayı bırakıp giden köylüler, sabahleyin geldiklerinde kazmanın sağlam olduğunu görmüşler. Denemek için oraya kırık kazma ve kürek bırakmışlar, yine sabah geldiklerinde kazmayı ve küreği tamir edilmiş olarak bulmuşlar. Bunun üzerine köylüler oraya bir türbe yapmışlar. O zamandan beri çiftten dönen köylüler, fatiha okuyarak saban, kazma, bel ve küreklerini oraya bırakır, sabahleyin bilenmiş, tamir edilmiş olarak alır, işlerine giderlermiş. Seneler geçtikçe bu iş, bir adamın nazar-ı dikkatini ve merakını çekmiş: Bu ölmüş adam, bunları nasıl tamir ediyor demiş, bir gece gizlenerek türbenin içini delikten gözlemeye başlamış, o sırada türbesinden çıkarak kazma ve sabanları tamir eden “Demirci Dede” işin farkına vararak

²² Sevgi Kırdar, 1950 Zonguldak-Ereğli Doğumlu, İlkokul Mezunlu.

bu adama dönmüş; “ilahi, iki gözün kör olsun” demiş. O anda adamın iki gözü birden kör olmuş. O günden sonra da oraya bırakılan saban ve benzeri aletlerin tamir edilmesi sona ermiş. Bir başka anlatıma göre; Demirci Dede köyün tek demircisidir ama kimsenin işini geri çevirmez, geç saatlere değin çalışır, çabalar herkesin işini görür. Günün birinde Demirci Dedeye koşanlar onu dükkânında bulamayınca, merakla evine koşarlar. Demirci Dede ölüm döşeğindedir. Başına toplanan köylüler, “Sen bizi bırakıp gidiyorsun, şimdi bizim işlerimizi kim görecektir? Bize kim demir bulup dövecek, aletlerimizi onaracak?” diye sızlanırlar. Dede, “Ben Hakk’a kavuştuktan sonra da sizinle birlikte olacağım. İşleriniz iyi görülecek. Demiriniz hiç eksilmeyecek, sizler demirden ekmek yiyeceksiniz.” der ve gözlerini yumar. Demirci Dede Çeştepe’ye gömülür. Öldükten sonra da köylüsünü yalnız bırakmaz. Söyledikleri bir süre sonra çıkar, gömütünün karşısında uzun uzun bacalar tütmeye başlar. Kendisinin bin bir güçlkle çıkarttığı demir, tesislerde üretilir. Şu anda Demirci Dede, Karadeniz Bölge Komutanlığı Askeri bünyesi içerisinde bırakılmış bir ziyaret yeridir. Askeriye buraya kurulduktan sonra bu türbe askeriye içerisinde kalmış, ziyaretler resmi izin alınarak gerçekleştirilmektedir. Çeştepe uzaktan bakıldığında hemen dikkat çekmektedir. Bu tepenin zirvesi doldurulmuş topraktan oluşmaktadır. İçinde asılan tabelaya göre burası bir Tümülüs ya da Höyük mezar olup antik dönemde inşa edildiği sanılıyor. Yine başka bir ifadeye göre; burada yatan zat iki kardeş imiş. Kardeşlerden birisi ölüyor, diğeri yaşıyor. Bu zatın nerede ve ne zaman vefat ettiği bilinmemektedir. Halka şifa dağıttığı, yemek yedirdiği rivayet edilir. Ölüncü de buraya defnedilir.²³ Türbe iki bölümden oluşur. Girişte bir hol ve içerideki ikinci bölümde ise sanduka bulunur. Ramazan ayında orada yaşayan sakinler girişte bulunan bu bölümü mescid olarak kullanmaktadırlar. Dileği olanlar türbeye gelerek, önce namaz kıлып ve dua ederler. Sonra dileklerinin kabul olması için evden getirdikleri eşyaları buraya bırakırlar. Özellikle bıraktıkları eşyaların başında havlu gelmektedir. Türbeye Havlucu Dede isminin verilmesinin altında yatan sebeplerin başında gelmektedir. Bu ziyarete genç kızlar kısmetlerinin açılması için, evli olanlar huzursuzluktan kurtulmak için, psikolojik rahatsızlığı olanlar, vücut ağrısı

²³ İbrahim Demircan, Zonguldak-Ereğli-Çeştepe Mahallesi’nden, 75 yaşında, İlkokul Mezunu; Nazmiye Güler, 60 Yaşında, Okur-Yazar değil; (Ayrıca Bu Efsane Hakkında Bkz. Bilgi İçin; Vasfi **Akarsu**, “Demirci Dede Efsanesi”, *Türk Folklor Araştırma Dergisi*, İstanbul, III/69.

çekenler, çocukları olmayan ve çocukları yaşamayanlar gelirler. Başka dilekleri olanlar da ziyarete gelmektedirler.²⁴

Türbenin özel hizmetlisi yok. Yakında oturan hane sahipleri temizliği ile ilgileniyorlar. Ayrıca ilçe müftülüğü her sene ziyarete bırakılan eşarp, seccade ve havluları toplayıp müftülük adına kermeslere veriyor. Ayrıca bir türlü iflah olmayan hasta çocuklar, bu türbede bir süre bırakılarak, iyileşeceğine inanılır. Türbe duvarının hemen arkasında “dilek duvarı” adı verilen yere, niyet sahiplerince taş yapıştırılmaktadır. Türbenin çevresindeki çam ağaçlarına bağlanan renkli iplik ve bez parçalarından ötürü ağaçların görünümü tamamen değişmiştir. Türbenin etrafında sahipsiz birçok mezar da bulunmaktadır.

Türbe'nin yakında bulunan bir kaya üzerinde keçi ayak izleri de dikkat çekmektedir. (Bkz. Ek-2, Resim-6) Rivayete göre de ava çıkan gençler türbe yakının da bulunan bir kulenin üstünde keçi görürler. Avcıları gören keçi kuleden aşağı doğru uçarcasına kendini salmış ve bastığı kayada ayak izlerinin şekli görülür. Başka bir rivayette de keçinin o kayanın üstüne basıp türbeye girdiği ve bir daha çıkmadığı görülmüştür. Bu durumda türbe çevresinde ikamet eden sakinlerin anlattığı bir durumdur. Bu durumun orada medfun bulunan zatın kerameti olduğu düşünülür. Bu açıdan oradaki keçi izine de kutsallık atfedilmiştir.

4. Sahil Mevkii

a. Mersin Dede Türbesi

Sahilde olan Mersin Dede; iki büyük ağacın üzerini örttüğü, yakınında akar bir su (dere) bulunan ve balıkçılara görünen, onlara uğurlu olan bu Pir olarak bilinmektedir. Bilhassa balıkçılar tarafından ziyaret edilip sonra denize çıkarlar. Çevresi kutsal olduğu için denizle ilgili eğlence yeri olarak da kullanılmaktadır. Burada bir mesleğin kendisine mahsus bir yatır olduğunu ve eren benimseyişini görmekteyiz.²⁵

²⁴ Nazmiye Güler, 60 Yaşında, Okur-Yazar değil.

²⁵ Hikmet **Tanyu**, *Ankara ve Çevresi Adak ve Adak Yerleri*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay., Ankara 1967, s. 295.

Özellikle denize açılan, balığa çıkan kısacası geçimini denizden çıkaranların sıkça ziyaret ettikleri, dua ve niyazda bulunarak denizde yardım ve bol rızık isteğiyle rağbet ettikleri bir türbedir.

b. Çoban Çeşmesi

Ereğli'nin güney doğusunda, deniz kıyısında Çoban Çeşmesi denilen bir gezinti yeri vardır. Burası doğa güzellikleri yanında gürül gürül akan suyuyla da tanınmıştır. Bir de söylencesi vardır: Zamanın birinde, Ereğli Beyinin oğlu ava çıkar. Sıcak bir yaz günüdür. Bir süre at koşturduktan sonra sıcak ve susuzluktan iyice bitkinleşir. Karşıdan gelen koyun sürüsüne yaklaşır, çobandan su ister. Çoban, bey oğlunu şöyle bir süzer, yanı başındaki kayaya eliyle birkaç kez vurur, kayadan buz gibi bir su akmaya başlar. Çoban suyu gösterip, 'Haydi durma, kana kana iç' der. Delikanlı içer, ama bu işe şaşırıp kalmıştır. Çobana bunu nasıl yaptığını sorar. Çoban da, 'Sen kan dökersin, bense gönül yaparım. İşte, işin gizemi burada' deyip koyunlarını sürer. Beyoğlu ardından bakakalır. O günden sonra avlanmamaya, iyilik yapıp gönül almaya and içer. Çoban Çeşmesi de günümüze değin akıp durur, gelenin geçenin bağrını serinletir.²⁶

c. Fetih Çınarları

Karadeniz Ereğli Fetih Çınarları, Fatih Sultan Mehmet'in fermanıyla İstanbul'un fethinin ardından dikilmiştir. (Bkz. Ek-2, Resim-7,8,9) Kentte, Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından tescillenmiş ve koruma altına alınmış çınar sayısı 8 adettir. Çınar ağacına sürekli olarak kabuk tazelemesinden dolayı Kavlak Ağacı ismi de verilmektedir.

Karadeniz Ereğli'deki çınarlar, halk tarafından sosyal dinlenme alanları olarak benimsenmiştir. 1960'lı yıllardan önce Karadeniz Ereğli'nin yöneticileri, sanatçıları ve halk, Çınaraltı adını verdikleri Ulu Çınarların gölgesinde biraraya gelirlerdi. Bu çınarlar Ereğli halkı ve ziyaretçilerinin uğrak yerleri haline gelmiştir.²⁷

²⁶ Cenap **Nuhrat**, "Zonguldak" Fasikülü, *Yurt Ansiklopedisi*, Anadolu Yay., İstanbul 1981, s. 7803.

²⁷ Karadeniz Ereğli'nin Dünü Bugünü, Haz: 80. Yıl Üst Komitesi, 2004, s. 137.

d. Kars-Sarıkamış Anıtı

Ereğli yöresinde sahil mevkiinde bulunan Kars-Sarıkamış Şehitler Anıtı insanların ziyaret edip dua ettikleri yerlerden biridir. (Bkz. Ek-2, Resim-10) Burada bulunan şehitler anıtının başında fatiha ve üç ihlas okurlar. Bu şehitlerin tarihi şu şekildedir:

Birinci dünya savaşında Osmanlı Devletine karşı Kafkasya cephesinde taaruzla geçen Ruslar 1 Kasım 1914 tarihinde Sarıkamış ve Doğu Bayazıt üzerinden Erzurum'a ilerlemeye başlamışlardır. Doğu Anadolu'daki Osmanlı ordusunun ihtiyaç duyduğu; asker, yiyecek, kışlık donanım, cephane ve iki adet uçağın deniz yolu ile nakledilmesi amacıyla; Bezm-i Alem, Bahr-i Amer ve Mithat Paşa isimli nakliye gemileri 6 Kasım 1914 günü İstanbul'dan Trabzon'a doğru hareket etmiştir. 10 savaş gemisinden oluşan Rus donanması aynı gün Zonguldak ve Karadeniz Ereğli'deki liman, iskele ve kömür ocaklarını bombardıman etmiştir. Karadeniz Ereğli açıklarına gelen Bezm-i Alem, Bahr-i Amer ve Mithat Paşa 7 Kasım 1914 sabahı Rus donanmasına yakalanmış ve batırılmıştır. Sarıkamış hareketinin deniz cephesini oluşturan bu olaydaki şehitlerimiz günümüzde ziyaret edilmekte ve şehitlere dualar edilmektedir.²⁸

5. Akarca Mahallesi

a. Demirci Baba Türbesi

Merkeze bağlı Akarca Camii altında bulunmaktadır. (Bkz. Ek-2, Resim-11) İçerisinde iki adet sanduka bulunmaktadır. Medfun bulunan zatların kimler olduğu konusunda çeşitli rivayetler bulunmaktadır. İsimleri ve kimler olduğu konusu bilinmemektedir. Buradaki zatların diğer türbelerdeki gibi yörenin Türkleşmesinde ve İslamlaşmasında etkisi olduğu düşünülen erenlerdir. Bu zatlar, yöredeki insanların hem dini hayatlarını hem de günlük yaşamlarını kolaylaştıracak mesleki eğitimler sunmuş kişilerdir. Fatih Sultan Mehmet döneminde Ereğli'de yaşadığına inanılan Demirci Baba, gerek demir tarım araçları yapım ve bakımında gerekse gemi aksamı yapım ve bakımında bulunmuştur. Türbe ile ilgili yapmış olduğumuz araştırmada birçok rivayetlerin olduğunu gördük. Bir bayan rüyasında burada yatan zatı görür. Kendisine ayak ucunda bulunan ibrikleri doldurmasını ister. Görmüş olduğu rüya üzerine bayan burayı ziyarete

²⁸ Bu bilgiler Kars-Sarıkamış Anıtındaki tabeladan alınmıştır.

gelir. Rüyasını cami görevlisine anlatır. Bunun üzerine türbede bulunan ibrikleri doldurur ve bulunmuş olduğu yere tekrardan koyar.²⁹ Başka bir rivayette de caminin arkasında bulunan bir evin sahibinin 2006 yılında taktırmış olduğu kamerada iki metre boylarında bir gölge olduğu görülmüştür. Bu gölgenin burada yatan erene ait olduğu düşünülüyor. Kamerada görülmesinin sebebi olarak cami ile ev arasında yaşanan, camiye ait olan sınırdan kaynaklanmıştır.³⁰ Başka bir yaşanan olayda da bir bayan camide yapılan sohbette ağaçların da secde ettiğini duyar. Bunun üzerine caminin yanında bulunan ağacın dalına tülbent asar. Daha sonra yapmış olduğu ziyarette asmış olduğu tülbentin ağacın zirvesinde olduğunu görür. Burada görmüş olduğu manzara karşısında ağacın secde ettiğini anlar. Bu ağaç Kültür Bakanlığı tarafından tescillenmiş ve halen ayakta. Şu ana kadar öğrenmiş olduğumuz rivayetler neticesinde yaşanan olayların burada yatan zatın kerametleri olduğu düşünülmektedir. Türbede yapmış olduğumuz araştırmada bayanların başına takmış oldukları bone, buğday taneleri, mercimek taneleri, üzerinde ev sahibi olmak isteyenlerin, iş sahibi olmak isteyenlerin yazılı olduğu kağıt parçaları bulunmuştur. Türbenin bulunduğu Akarca Camiinde her sene Kadir Gecesinde bayanlar sabaha kadar ibadet ederler. Bu ibadetlerini sessiz bir şekilde şahsi zikir içerisinde geçirirler.³¹ Türbeye hem şehir içerisinde hem de şehir dışından ziyaretler yapılmaktadır. Ayrıca türbe ziyareti esnasında yapmış olduğu duanın gerçekleştiğini görenlerin tekrardan türbeye gelerek ziyaret ettikleri görülmüştür.

b. Sadaka Taşı

Akarca Caminde bulunan Demirci Baba Türbesine yapmış olduğumuz ziyarette sandukaların yanında bulunan sadaka taşı dikkatimizi çekti. (Bkz. Ek-2, Resim-12) Cami görevlisi ve orada bulunan cemaat ile yapmış olduğumuz söyleşide oradaki taşın sadaka taşı olduğunu söylediler. Cami görevlisi hocamızın sadaka taşını ziyarete açıldığı dönemde insanların ziyaret sırasında bu sadaka taşının üstüne para bıraktıklarını söyledi.³² Bu açıdan bakıldığında çalışmamız adına önem arz ettiği için bunu da çalışmamıza aldık.

²⁹ Galip Çetin, 1953 Zonguldak-Ereğli Doğumlu, İlkokul Mezunu.

³⁰ Kamil Kayabaşı, 1955 Zonguldak-Ereğli Doğumlu, Lise Mezunu.

³¹ Kadir Bıçak, 1966 Zonguldak-Ereğli Doğumlu.

³² Kadir Bıçak, 1966 Zonguldak-Ereğli Doğumlu.

c. Dede Türbesi

Dede Türbesi Çelikel Camii'nin yakınında bulunmaktadır. (Bkz. Ek-2, Resim-13) Bu türbede bulunan zatın kim olduğu bilinmemektedir. Türbenin yanında küçük bir mescit bulunmaktadır. Mahalle sakinlerinin türbenin yanında bulunan mescitte önemli gün ve gecelerde bir araya gelip sabaha kadar ibadet edildiği söylenmektedir. Özellikle Kadir gecesinde sabaha kadar durup namaz kılıp tesbih çekilir. Türbede yapılan ibadetlerin içerisinde namaz kılmak, kuran ve mevlid okumak gibi menasikler vardır. Özellikle mahalle halkı haftada bir burayı ziyaret etmektedir. 14 yıl öncesinde mum yakılıp dilek dilendiği söylenmektedir.³³

6. Göktepe Mahallesi

Dede Mezarı

Göktepe Avcılar mahallesinde bulunan türbedeki zat Ebdal Dede olarak da bilinir. (Bkz. Ek-2, Resim-14) Burada ki türbeye dileği olan, derdi olan, hastalığı olan insanların ziyaret yaptığı söylenmektedir. İnsanların bu ziyaretlerinde türbeye bez bağladıkları ve geçmişte delikli paralar bağladıkları görülmüştür. Ayrıca çevresinde bulunan Topçalı, Dağlar, Kargucak bölgesinde yaşayan insanların bir araya gelerek yağmur duası yaptıkları yerdir. Dua neticesinde ağustos ayında yağmur yağmıştır. Definecilerin türbe çevresinde arayışları olmuştur.³⁴ Günümüzde de eskisi kadar olmasada ziyaretlerin yapıldığı ve burada medfun bulunan zatın ruhuna dualar okunuyor.

7. Ahmetçikler Mahallesi

Dede Mezarı

Ahmetçikler Mahallesinde ağaçların arasında kime ait olduğu belli olmayan Dede mezarı olarak bilinen bir yatır mevcuttur. Hıdırellezde³⁵ insanların buraya gelerek piknik yaptığı ve eğlendiği bir mekandır. Ayrıca bu mekan günümüzde daha çok

³³ Dilek Çolak, 1975 Zonguldak-Ereğli Doğumlu.

³⁴ Ali Karaduman, 1948 Zonguldak-Ereğli Doğumlu, İlkokul Mezunlu, Emekli,

³⁵ Hıdırellez ya da Hidrellez, Türk dünyasında kutlanan mevsimlik bayramlardan biridir. Ruz-ı Hızır (Hızır günü) olarak adlandırılan Hıdırellez günü, Hızır ve İlyas'ın yeryüzünde buluştukları gün olduğu sayılarak kutlanmaktadır. Hıdırellez günü, Gregoryen takvimi (Miladi takvimi)ne göre 6 Mayıs, eskiden kullanılan Rumi takvim olarak da bilinen Jülyen takvimine göre 23 Nisan günü olmaktadır.

insanların başka amaçlarla ziyaret ettikleri yerler haline gelmiştir. Örneğin içki içmek, türbenin yakınında zina etmek gibi.

8. Göztepe Mahallesi

Hacı Baba Türbesi

Ereğli’de üç tarafı denizle çevrili, üzeri çam ağaçları dolu bulunan Göztepe’de, zirvede, Göztepe adlı bir yatır bulunmaktadır. (Bkz. Ek-2, Resim-15,16) Bu yatır, Seyyid Yahya-yi Şirvani Hazretlerinin oğullarından olup kolonizatör tebliğci olarak tarım, ağaçlandırma, denizcilik işlerinde buraları örgütlemek ve Türkleştirmek için gönderilmiştir. Yatırın kerameti, insanlara niyetlerini bildirir. Niyetini anlamak isteyen kimse yatırın türbesi önünde durur; bir fatiha okur ve mum diker, niyetini tutar. Yerden düz bir taş alır. Ermişin başı veya ayağı tarafında bulunan şakuli taşlardan birine elindeki bu düz taşı sürer. Şayet tuttuğu niyet olacaksa, sürülen taş şakuli olan taşla yapışıp kalır. Niyet olmayacaksa yapışmaz ve yer düşer. Bir dilekte bulunmak isteyenlerin evlenmek isteği ile taş yapıştırdıkları, daha çok kızlar oldukları ve taş yapışırsa oradan, bayram sevinci içinde ayrıldıkları anlaşıyor.³⁶ Bu mevkii belediye tarafından koruma altına alınıp buraya ziyaretler gerekli izinler alındıktan sonra gerçekleşmektedir.

9. İnönü Mahallesi

Cehennemağzı Mağarası

Ereğli’nin eski adı Herakleia’dır. Kent, söylencesel yiğit Herakles’in adına kurulmuş ve adını ondan almıştır. Herakles’in İnönü denilen mağaradan yeratlı evrenine inip Cehennem Köpeği Kerberos’u yeryüzüne çıkardığı, daha sonra da aynı yerden köpeği yerine götürdüğüne inanılır. Mağara ağzından günümüzde de gaz ve kükürt kokusunun gelmesi, bu söylencenin kanıtı olarak gösterilir. Söylencenin bütünü şöyledir:

Zeus, Perseus soyundan Alkmene’yi aldatarak elde eder. Alkmene gebe kalır. Herakles ile ikizi İphikles’i doğurur. Zeus, Perseus soyundan doğacak ilk çocuğun insanlar üzerinde egemenlik kuracağına söz vermiştir. Hera, Perseus soyundan Sthenolos’un

³⁶ Hikmet Tanyu, s. 295

karısına erken doğum yaptırır. Alkmene'ninkini geciktirir. Böylece, Perseus soyundan ilk doğan Herakles değil Eulystheus olur. Herakles'in daha bebekliğinde olağanüstü bir gücü vardır. İnsanın doğaya karşı yenilmez, dayanma ve saldırma gücünü simgeler. Başından pek çok serüven geçer. Çoğuna Eurystheus'un kötü niyetli istekleriyle atılmak zorunda kalır. Yaptığı işlerin tümü iyiye yöneliktir. Doğanın, insanların üzerine saldırdığı kötülük ve afetleri yok ederek insanlara hizmet eder. Herakles'in 12 işi vardır. Bunların sonuncu ve en güç olanı, Cehennem Köpeği Kerberos'un ölümler ülkesinden kaçırılmasıdır. Herakles yine Eurystheus'un isteğiyle, bir mağaradan Hermes ve Athena'nın yardımıyla, hiçbir ölümlünün geri gelmediği yeraltı ülkesine iner. 3, kimi alıntılarda da 50 ya da 100 başlı Cehennem Köpeği Kerberos'u alıp yeryüzüne kaçıtır. Eurystheus, köpeği görünce ödü kopar. Herakles de köpeği Hades'e geri götürür. İşte söylencelere göre Herakles'in Kerberos'u kaçırmak için yeraltı ülkesine indiği yer Ereğli yakınındaki Cehennemağzı Mağaralarıdır. Söylence yörede binlerce yıl sonra kömür yataklarının bulunması, buranın enerji deposu olmasıyla ilgili görülmektedir. Günümüzde mağaradan fişkıran gaz ve kükürt de kömür yataklarındaki doğal birikimin bir sonucudur.³⁷ Ayrıca günümüzde burası turistik açıdan Ereğli'nin en çok ziyaret edilen yerlerin başında gelir. (Bkz. Ek-2, Resim-17,18) Ayrıca Kerboros adına yapılan heykel, Ereğli sahilinin merkezinde bulunmaktadır. (Bkz. Ek-2, Resim-19)

B. EREĞLİ İLÇESİNİN KÖYLERİNDE BULUNAN YERLER

1. Çayırılı Köyü

Ceviz Ağacı

Ereğli'ye bağlı Çayırılı Köyünde insanların kutsallık atfederek ziyaret etmiş oldukları ağaç bulunmaktadır. Bu ağaç ceviz ağacıdır. Burada yapılan ziyaretin amacı terleyen çocuklar yani hastalığından ötürü bir türlü iyileşemeyen çocuklar, aynı gün doğan çocuklar bu da bir çocuğun diğerine göre daha sağlıklı olması için bir de konuşma zorluğu çeken çocukların da buraya geliş amaçlarıdır. Anlatıldığına göre buraya gelenlerin bu ziyaretleri neticesinde şifa bulduklarını yapmış olduğumuz görüşmede öğrendik. Ziyarette şifa bulmak için yapılan uygulama hasta olan çocuğun çıplak bir şekilde yedi defa ağacın uzantısının altından geçirildiği ve bu esnada Fatiha Süresi başta

³⁷ Yurt Ansiklopedisi, s. 7803

olmak üzere bilinen dualar hastaya okunur ve uygulama sonunda soğuk su ile yıkanır. Bu gerçekleşirken anne bu uygulamayı görmez.³⁸ Buradaki ağacın bu uzantısı köylüler tarafından uygun olmadığı düşüncesiyle kesilmiştir. Kesilmiş olduğu yerdeki iz görülmektedir. Ağacın yakınında bulunan ve bu uygulamayı yapan Fatma Atalay'ın buraya arada sırada ziyaretlerin yapıldığını söylemiştir. Hatta yakın zamanda evli bir bayanın çocuk muradı ile kendisine geldiğini söyledi. Buradan da anlıyoruz ki kültürümüzde önem arz eden ağaç kültürünün ve kutsallığının günümüzde de devam ettiğini görmekteyiz.

2. Zindancılar Köyü

Erdeş Dede Türbesi

Ereğli'ye bağlı Zindancılar köyünde Erdeş Dede Türbesi bulunmaktadır. (Bkz. Ek-2, Resim-20) Bu türbe Türk kültür tarihinde büyük önem taşıyan meşe ağaçlarının içerisinde bulunmaktadır. Erdeş Dede türbesi yöre halkı tarafından bilinmektedir. Hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır. Anlatıldığına göre burada yağmur duası yapıldığı ve neticesinde de hemen yağmurun yağdığı söylenmektedir.³⁹

3. Üveyikli Köyü

Çirazlı Türbesi

Çirazlı Türbesi köyün dışında bulunmaktadır. (Bkz. Ek-2, Resim-21) Türbenin yanında gürgen ağaçları vardır. Bu ağaçlara dilek maksadıyla çaputlar bağlanmıştır. Çirazlı Türbesi Kdz. Ereğli Belediyesi'nin katkılarıyla düzenleme yapılmıştır. Türbede yatan kişi hakkında çeşitli rivayetler vardır. Bu rivayetlerden bir tanesi zamanında buradan geçen bir kervanın bu mevkide dinlenmek için konakladığı sırada gerçekleşmiştir. O sırada kervanın yoldan geçen bir atlıya şaka yapmak için, içlerinden bir tanesini ölü taklidi yaparak tabuta koymuşlar. Atlıya bu ölü kişinin cenaze namazını kıldırmasını istemişler. Atlı abdest alıp geleyim demiş, aldığı abdestten sonra namazı kıldırıp yoluna devam etmiş. Kervan canlı olarak tabuta koyduğu kişinin öldüğünü görmüş. Ve bu kişiyi şu an türbenin olduğu yere defnetmişler. Türbe ile ilgili diğer bir rivayette de

³⁸ Fatma Atalay, 1955Zonguldak-Ereğli Doğumlu, İlkokul.

³⁹ Mehmet Atalay, 1930 Zonguldak-Ereğli Doğumlu, Okur-yazar Değil.

çocuğu olmayan bir kadının bu türbeye gelip türbeyi beş gün boyunca temizleyip ziyaret ettiğı ve neticesinde çocuğu olduğı anlatılır. Türbe ile ilgili anlatılan diğeri bir hadisede şöyledir: Kurak bir zamanda bir bayan burada yatan kişiyi rüyasında görür. Kendisine türbede kurban kesmesini ve dua yapmasını söyler. Bayan bunu eşine anlatır. Eşi bunun üzerine kurban keser ve dua yapar. Duadan sonra köye selden geçilemediğı aktarılır.⁴⁰ Günümüzde eskisi kadar olmasada ziyaretler yapılmaktadır.

4. Kızılcapınar Köyü

Erenler Tepesi

Erenler Tepesi, Kızılcapınar köyünde yüksekçe bir mevkide bulunmaktadır. Erenler adı verilen bu mevkii halk tarafından ziyaret edilen yerlerden biridir. Bu yer köylü tarafından tel ile çevrilerek koruma altına alınmıştır. Bu yerin içerisinde kime ait olduğı belli olmayan mezarlar mevcut olup mezarların içerisinde dallarına çaput bağlanmış bir ağaç vardır. (Bkz. Ek-2, Resim-22) Bu ağaca bağlanan çaputların eskiden olduğı günümüzde ise ağaca dilek maksadıyla çaput bağlama işinin olmadığını öğrendik. Önceleri geceleyin türbeden bir yeşil ışık çıktığı ve bunun da orada yatan zatların kerameti olduğı anlatılır. Ayrıca bu mevkide yağmur duası da yapıldığı mulakat yaptığımız kişi tarafından aktarılmıştır.⁴¹ Günümüzde de zaman zaman ziyaretlerin yapıldığı bir mevkidir. Bu mevkide hıdırellezde köylülerin katılımıyla birlikte bir program tertip edilmiştir.

5. Gebedoğan Köyü

Erenler Türbesi

Bu türbe Ereğli'ye bağlı Gebedoğan Köyünde bulunmaktadır. Türbeye Salih Efendi Türbesi ve Mehmet Aga Türbesi de denilmektedir. (Bkz. Ek-2, Resim-23) Türbenin yakınında şehit mezarı bulunmaktadır. Buradaki türbe yöredeki halk tarafından bilinmekte ve ziyaret edilmektedir. Türbenin yakınında bulunan mezar taşının üzerindeki yazı da " Ya Rabbi günahlarımızı affet gökteki Kur'an nuru aşkına" duası bulunmaktadır. Yakın bir zamana kadar buradaki türbede cuma gecelerinde yeşil ve

⁴⁰ Ahmet Artırmak, 1967 Zonguldak-Ereğli Doğumlu, İlkokul Mezunlu.

⁴¹ İsmail Aktaş, 1950Zonguldak-Ereğli Doğumlu, İlkokul.

mavi ışık yandığı görülmüştür. Bu ışık çevredeki bulunan Ruşanlar, Seydi İmranlar, Çatak köylerinden de fark edilmiştir.⁴² Rivayete göre bu türbenin bulunduğu yere akşamdan ibrik ile su konulduğu ve sabah gelindiğinde suyun kullanılmış olduğu anlatılmaktadır.⁴³ Bu türbeye baş ağrısı rahatsızlığı olanlar ziyaret etmektedirler. Rahatsızlıklarının türbede bir iki saat yatarak düzeleceğine inanılır. Ayrıca türbeye yağmur duası için de ziyaret yapılmaktadır.

6. Çiğdemli Köyü

Köseler Türbesi

Burada bulunan türbe hakkında ve ismi hakkında bilgi bulunmamaktadır. (Bkz. Ek-2, Resim-24) Köy halkı tarafından bilinmektedir. Çevrede bulunan Dedeler Köyü, Yunuslu, Çayırılı ve Ortacı Köyleri bu türbede yağmur duası yapmışlardır. Türbeyi rüyasında gören bir kişi tarafından toplatılmıştır. Türbe ile ilgili anlatılan rivayette önceki zamanlarda türbe yakınından uygunsuz bir şekilde geçenler için kedi, köpek olarak görünürmüş. Başka bir rivayette de türbeye on, onbeş metre kala bir kedi sesinin türbeden işitildiği anlatılır.⁴⁴ Türbenin yakınından geçenler burada yatmakta olan kişinin ruhuna dua okumayı ihmal etmemektedirler.

7. Dedeler Köyü

Erenler Mezarlığı

Erenler adı verilen bu yerde yatan kişi Bayraktaroğlu Eyiba Türbesi olarak bilinmektedir. (Bkz. Ek-2, Resim-25) Türbe köy mezarlığı içerisinde bulunmaktadır. Türbeyi içine alacak şekilde kapalı bir yapı inşaa edilmiştir. Geçmişte burada yağmur duası yapılmıştır. Şu anda ziyaret yapılmamaktadır. Bayramlarda yapılan ziyaretlerde dua edildiği bilinmektedir.

⁴² Mustafa Akkuş, 1964 Zonguldak-Ereğli Doğumlu, İlkokul Mezunu.

⁴³ Ahmet Akkuş, 1957 Zonguldak-Ereğli Doğumlu, İlkokul Mezunu.

⁴⁴ İsmail Şahin, 1933 Zonguldak-Ereğli Doğumlu, İlkokul Mezunu.

8. Topallı Köyü

Varahlı Türbesi

Varahlı türbesinde yatan zatın kim olduğu bilinmemektedir. (Bkz. Ek-2, Resim-26) Bu türbede köyde bulunan bir kadının yıldıznameye bakarak çocuğu olmayan kadınları, hasta olan insanları, cin, peri bulaşmış kimseleri şifa niyetiyle bu türbeye getirdiği söylenmektedir. Dileği gerçekleşen, şifa bulan insanların türbede dua edip kurban kestikleri bilinmektedir. Ayrıca türbede bayramlarda mum yakıldığı anlatılır.⁴⁵ Günümüzde böyle bir uygulamanın olmadığı ve türbenin de eski önemini kaybettiği yapmış olduğumuz araştırmada görülmüştür.

9. Zaramzorlu Köyü

Dede Türbesi

Burada iki adet mezar bulunmakta olup kimler olduğu bilinmemektedir. (Bkz. Ek-2, Resim-28) Bunların biri bayan diğeri erkek olduğu sanılmaktadır. Özellikle Hayır Bayramlarında (Dini bayramlar, Aşure, Hıderellez) ziyaretlerin gerçekleştiğini öğrendik. Bu ziyaretlerde Kur'an okunup dua edildiğini sonra da gelenlere yemek verildiği anlatılmaktadır. Özellikle de çocuklara yemek verildiğini öğrendik. Ayrıca bu türbede yağmur duası yapılmış. Türbe ile ilgili anlatılan bir rivayette, çobanların koyun, keçi otlattıkları bu türbede koyun ve keçilerin pisliklerinin sabah gelindiğinde olmadığı anlatılır. Diğer bir hadise de şöyledir: Geçmişte bu bölgenin elektrik işlerini yapan bir kişinin içki içip orada sızdığı bir zamanda sakallı birisinin kalkıp onu oradan kovduğu anlatılır.⁴⁶

10. Aydın Köyü

Kızladeresi

Geçmiş yüzyıllara dayanan, kanlı, heyecanlı ve sıradışı bir efsanenin adıydı Kızladeresi. (Bkz. Ek-2, Resim-29) Efsane; Osmanlı Devleti'nin hüküm sürdüğü,

⁴⁵ İrfan Cebeci, 1948 Zonguldak Ereğli Doğumlu, İlkokul Mezunu.

⁴⁶ Adem Seven, 1960 Zonguldak-Ereğli Doğumlu, İlkokul Mezunu.

Büyük Önder Mustafa Kemal'in Cumhuriyet'i henüz ilan etmediği 1900'lü yılların başlarında Karadeniz Ereğli'den 45 km uzaklıkta bulunan Güneşli Beldesi ile Devrek ilçesi arasında kalan Armutlucuma'ya bağlı bir bölgedir. Kimileri yıllarca Kızladeresi'nden geçmeye cesaret edememiş, kimileri uykularından bile korkarak terler içinde uyanmış. “ Kızladeresi Efsanesi” hikayesi o dönemlerde Ereğli'den Osmanlı Sarayına kadar uzanıyor. Rivayete göre 1900'lü yılların başında başlıyor Kızladeresi'nin efsanesi. Efsanenin kahramanları üç genç kız. Anlatılanlara göre o dönemlerde bölgede Rum asıllı bir değirmenci yaşamaktadır. Bu kişi değirmeni vasıtasıyla Türk köylülerinin kumanya ve gıda ihtiyaçlarını karşılamaya yardımcı oluyor. Bu dönemlerde Osmanlı Devleti sınırları içinde başlatılan Türkleştirme çalışmaları nedeni ile Orta Asya'dan Anadolu'ya üç Türk soyu göç ediyor. Bu üç soydan biri Konya'ya, diğeri Sinop'a ve sonuncusu da Ereğli'ye yerleştiriliyor. Her birinin unvanları “Çaylıoğlu” olan bu gruplar gittikleri ve yerleştikleri her yerde aynı unvanla tanınıyor ve yaşıyorlar. Efsaneye göre bu Türk grupların kumanya ve erzak ihtiyaçlarının karşılayan Rum asıllı değirmenci bir gün bir köylü ile girdiği tartışmanın ardından bağıra çağıra; “Bu Türkleri orakla biçeceğim” diyerek söylenir. Rum değirmencinin söylediklerini duyan bir Türk köylüsü duyduklarını diğer köylüler ile paylaşır ve köylüler arasında Rum değirmencinin öldürülmesi kararı alınır. İşte “Kızladeresi Efsanesi” de buradan başlar. Köylülerin erzak ihtiyaçları için haftanın belirli günleri at kervanı ile Kozlu'ya giden Rum değirmenci yolculuğun birinde Türk köylüler tarafından pusuya düşürülüp öldürülür. Babalarının Türk köylüler tarafından öldürüldüğünü öğrenen Rum değirmencinin üç kızı kendilerinin de öldürüleceğini düşünerek alabildikleri kadar erzak alarak dağa çıkarlar. Ölüm korkusu ile dağa çıkan kızların yaşam mücadelesi erzaklarının bitmesi ile eşkıya olmak zorunda kalmaları ile yeni bir boyut kazanıyor. Kervan yolu olarak bilinen Ereğli-Devrek yolu arasında efsanenin yaşandığı yerde yol kesmeye, adam soymaya başlayan kızların namı tüm bölgeye yayılıyor. Kervan yolu olan Kızladeresi artık eşrafların korkulu rüyası haline gelir. Kızladeresi'nden geçen de pişman geçmeyen de! Namları kısa sürede tüm bölgeye yayılan kızların oluşturduğu eşkıya çetesi gücüne her gün yeni bir güç katarak kısa zamanda 40-50 kişilik bir eşkıya çetesi haline gelir. Ancak eşkıya çetesinin başında bulunan üç kişinin kız olduklarını kendilerinden başka hiç kimse bilmez. Kurdukları çete ile adeta terör estiren çeteyi yok etmek için dönemin ünlü eşkıyalarından biri olan Devrekli Muharrem'den bile destek istenir, ancak çete bir türlü çökertilemez. Her geçen

gün güçlerine güç katarak çoğalan eşkıya çetesi artık vatandaşların ve eşrafların korkulu rüyası haline gelir. Ancak kızların büyümesi bir gün bozuluyor ve eşkıyalardan biri çetenin başındakilerin kız olduğunu anlıyor ve eşkıyalar arasında çatışma çıkıyor. Çatışmada üç kız eşkıya hayatını kaybederken çetenin diğer üyelerinden de büyük kayıp yaşanıyor. Kızlar ölüyor, çete dağılıyor. Üç kızın cesedi öldükleri yere gömülüyor.⁴⁷

11. İskenderli Köyü

Türbeyanı

Türbeyanı olarak bilinen bu mevki köyün 3 km doğusunda bulunmaktadır. (Bkz. Ek-2, Resim-30) Anlatıldığına göre yöre halkı burada yağmur duası yapmaktadır. Yapılan dua neticesinde yağmur yağdığı görülmüştür. Köylüler tarafından buraya kutsallık atfedilmiştir. Bu mevkiden ağaç kesen insanların zarar gördüğü anlatılır. Türbede yatırların olduğu anlatılır. Kim olduğu bilinmemektedir. Günümüzde de önemini korumaktadır.⁴⁸

Ereğli yöresinde hemen hemen her köyün yağmur duası yapıldığı türbeyanı adlı bir mevkiisi bulunmaktadır. Örnek verecek olursak bunlardan bazıları şöyledir: Yazıören, Süleymanbeyler, Vakıf, Dağlıca Köyü gibi.

⁴⁷ Web: <http://www.armutlucumaliyiz.com/?Syf=26&Syz=154597> Erişim Tarihi: 16.09.2015.

⁴⁸ Muzaffer Ünlü, 1933 Zonguldak-Ereğli Doğumlu, İlkokul Mezunu.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

FENOMENOLOJİDEN MORFOLOJİYE VE TİPOLOJİYE: EREĞLİ VE ÇEVRESİNDEKİ YERLERİN TİPOLOJİK DEĞERLENDİRMESİ

Araştırmamızın bu bölümünde Ereğli yöresinde kutsallığına inanılan ve çeşitli dileklerle, amaçlarla ziyaret edilen yerler hakkında tipolojik yöntemler ışığında tahliller yapacağız. Konuya bu açıdan baktığımızda ontolojik olarak baktığımızda mezar, ağaç, taş, su, mevkii ve mağara gibi bir takım varlık ve yapılarda tezahür ettiğini göz önünde bulundurarak öncelikli olarak bunları sistematik biçimde ele alacağız.

A. MORFOLOJİK BAKIMDAN ZİYARET FENOMENİ

1. Mezarlar

Araştırma alanımızda en çok ziyaret edilen yerler, mezarlardır (21 adet). Dede mezarı, eren, evliya, tekke, türbe ve yatır adlarıyla anılan bu kutsal mezarlarda, öncelik bakımından iki ayrı kategoride isimlendirilebilir:

1. Üzerinde yapı olan mezarlar (5 adet)
2. Üzerinde yapı olmayan açık mezarlar (16 adet)

Üzerinde yapı olan mezarların farklı şekilleri bulunmaktadır. Bunlar:

- a. Selçuklu mimarisine göre imar edilmiş yapılar
- b. Osmanlı geleneğine uygun olarak inşa edilmiş yapılar

c. Herhangi bir mimari özelliği olmayan basit yapılar

d. Sadece dört duvar arasına alınmış üstü açık yapılar. Üstünde kümbet, türbe vb. tarzda yapılar bulunan ziyaret yerlerinin bir kısmında sadece bir mezar bulunurken, diğer bir kısmında birden fazla mezar yer almaktadır.

Türbe kelimesi, Arapça ‘türab’ yani “toprak” kelimesinden ve yine Arapça’ da evliyaya ait hem basit hem de abidevi mezarları ifade eden kelimedir. Makam türbeleri dediğimizde ise halk arasında önem verilen, saygı duyulan mübarek kişilere atfedilen manevi ikametgâhlar olup, oralarda gerçekte bir mezarın bulunup bulunmaması buraların kutsal bilinip ziyaret edilmeleri için bir engel teşkil etmemektedir.⁴⁹

Ereğli ve çevresinde bulunan ziyaret yerlerindeki mezarlarla ilgili olarak, burada yatan veya yattığı düşünülen zatlarla ilgili bilgilerin az bir kısmına ulaşabilmekteyiz. Bunlarla ilgili menkıbevi ve efsanevi bilgiler tarihi bilgilere göre daha fazladır. Bazılarında ise hem tarihi hem de menkıbevi bilgilere rastlanmamaktadır. Lakin ziyaret yerlerindeki adlandırılan isimlerden yola çıktığımızda bazı çıkarımlar elde edebiliyoruz. Araştırmamızdaki dede, evliya, eren isimleriyle bilinen daha çok bir mezarlık içerisinde bazen bir tarla içerisinde, boş arazide, köyün dışında boş bir mevkiide bulunan mezarların ilk dönemlerde din ulularına veya milli kahramanlara verilen isimler olduğunu bilmekteyiz. Bunun dışında yine halk arasında tabiatüstü gücü olduğuna inanılan kişilerin mezarlarına yatır; tarikat uluları, derviş ve velilerin veya tarikattaki bazı mübarek şahsiyetlerin yattıkları yerlere ise tekke adı verilmektedir.⁵⁰ Bununla birlikte ziyaret yerlerini belirtmekte kullanılan tekke, türbe, yatır, eren, evliya gibi terimler çoğu zaman karıştırılarak birbirlerinin yerine kullanılabilmektedir.⁵¹

Evliya yatağı olarak bilinen Anadolu’da tarihi ve menkıbevi kimlikleri ile ilgili az çok bilgi sahibi olduğumuz yatırların önemli bir bölümü Orta Aysa kökenli olup, Danişmendliler ve Selçuklular dönemlerine aittir. Bu velilere “Horasan Erenleri” denilmekte ve onların Anadolu’nun fethi, Türkleşmesi ve İslamlaşmasında kahramanlıkları, keramet ve faziletleri ile temayüz etmiş ve bu şekilde Türk toplumunun

⁴⁹ Ünver Günay, “Türk Halk Dindarlığının Önemli Çekim Merkezleri Olarak Dini Ziyaret Yerleri”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Kayseri 2003, s. 9

⁵⁰ Günay vd., *Ziyaret Fenomeni Üzerine Bir Din Bilimi Araştırması*, s. 76-77

⁵¹ Günay, *Türk Halk Dindarlığının Önemli Çekim Merkezleri Olarak Dini Ziyaret Yerleri*, s.10

gönlünde taht kurmuş saygın kişiler oldukları görülmektedir. Bunlara tarikat uluları olan sultanlar, pirlar, şeyhler, babalar ve dedeler de eklenmektedir.⁵²

2. Ağaçlar

Ziyaret edilen ağaçların çevreleri kutsal sayılmakta, onlara bez-çaput bağlanırken dilekler tutulmakta ve dileklerin gerçekleşmesi için kurban kesilmekte ve dua edilmektedir. Bu ağaçlardan bazılarının bizzat tedavi amacıyla kök kısmındaki suyu, yaprağı, meyvesi veya içerisindeki taş ve toprak, vücudun ağrıyan yerine sürülmek veya yenilmek suretiyle şifa beklenilmektedir.⁵³

Araştırmamızda mezar ve türbelerin dışında da kutsallık atfedilen ziyaret yerleri de bulunmaktadır. Yöredeki ağaçların bir kısmı tek başına kutsallık atfedilirken bir kısmı da etrafındaki mezarlarla birlikte kutsal kabul edilmektedir. Ereğli yöresinde de kutsallık atfedilen ağaçlar bulunmaktadır. Cinslerine baktığımızda bu ağaçlar içerisinde ceviz, çınar, fındık, meşe, selvi olduklarını görmekteyiz. Bu tespitlerimizde ağaçlardan bir kısmı ziyaret sırasında bez, çaput bağlanmaktadır. Bunun örneğini Fındıklı Baba Türbesindeki fındık ağacına bağlanan bez çaputta görmekteyiz. Bazılarında ise bu uygulama görülmemektedir. Bunun örneği de Fetih çınarlarıdır.

Kutsallık atfedilen ağaçlara bakıldığında bunlardan bazıları koruma altına alınmıştır. Kutsal sayılması belli yasakları beraberinde getirmiştir. Zarar vermek, kesmek yasak sayılmakta, yapılması durumunda zarar görüleceğine inanılır. Bunun yanında toplum tarafından dine uygun olmadığı düşüncesiyle kesilen ağaçlarda vardır. Bunun örneklerini Çayırılı Köyündeki Ceviz Ağacında görebiliriz.

3. Taşlar

Ereğli yöresinde kutsalın tezahürü olarak ziyarete konu olan başlıklardan bir tanesi de taşlardır. Taş motifi ziyaret yerleri açısından bakıldığında ağaç motifinde olduğu gibi yakınında bulunan bir mezar, türbe vb. yerlerle ilişkilendirildiği için kutsal sayılmaktadır. Bunlardan bağımsız olarak tek başına kutsiyet kaynağı olmakla beraber

⁵² Günay, s. 10

⁵³ İskender Oymak, "Eski Türk İnanışlarından Ağaç Kültürünün Malatya'daki İzleri", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Elazığ 2001, s. 61-70

dilek tutma gibi amaçlar içinde kullanılmıştır. Araştırmamıza baktığımızda Havlucu Dede Türbesinin yakınındaki kayanın üzerinde keçi izleri türbeyle ilişkilendirilmiş olup kutsallık atfedilmiştir. Demirci Baba Türbesinde bulunan sadaka taşının da dilek amaçlı bir araç olarak kullanıldığını göstermektedir.

Çok eski devirlerden beri bazı taş ve kayalar, pek çok ulus tarafından bir kült haline getirilmiş ve dini pratiklerde önemli fonksiyonlar üstlenmiştir. Bunun kaynağı toplumların, bu taşların içinde bir kuvvet kaynağı, bir ruh, bir mana olduğuna inanmalarıdır.⁵⁴

4. Su Kaynakları

En eski devirlerden beri Türklerin tabiat kültüründe, su önemli unsur olmuştur. Türk kültür tarihinde su kültü ile ilgili en eski kayıtlara göre Hunlar döneminde su, Türkler tarafından kutsal kabul ediliyordu.⁵⁵

Ereğli yöresinde ziyaret fenomeni ile ilgili olarak su unsuru da bulunmaktadır. Araştırmamızdaki sular çeşme ve dere olarak isimlendirilmektedir. Kızlar Deresi olarak anlattığımız yerin efsanevi boyutu bulunmaktadır. Çoban Çeşmesi olarak da anlatılan yerin çoban velinin kerameti ile ilgilidir. Kutsallık atfedilen sular bir veli ile irtibatlı olabilmekte bazen de kendi başlarına kutsal kabul edilmektedirler.

5. Ev, Mağara, Değirmen vb. Yapılar

Ziyaret fenomeni olarak ziyaret edilip kutsallık atfedilen olanlar içerisinde ev, mağara, değirmen vb. yapılar da karşımıza çıkmaktadır. Ereğli yöresi olarak yapmış olduğumuz bu araştırmamızda Cehennemağzı Mağarası bu noktada karşımıza çıkmaktadır. Mitolojik unsurlar da taşıyan bu mağaranın kutsallık atfedilip ziyaret edildiği görülmektedir. Bu mekânlara da kutsal veliler ve buna benzer motifler aracılığıyla kutsallık kazandırılmaktadır.

⁵⁴ Hikmet **Tanyu**, *Türklerde Taşla İlgili İnançlar*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1987, s. 24.

⁵⁵ Ahmet **Gökbel**, “Şarkışla Yöresinde Ziyaret Yerleri İle İlgili İnanç ve Uygulamalar”, *Cumhuriyet Üniv. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sivas, 2000, Cilt: VI, Sayı: 1/2-3.

6. Mevkiiler

Kutsallık atfedilip ziyaret edilen yerler arasında dağ, tepe gibi doğal oluşumlar ile bazı mevkiiler de tezahür edebiliyor. Buraların kutsiyet arz etmesi efsanevi bir olaydan kaynaklandığı gibi bazen de tek başlarına kutsal kabul edilebilmektedirler. Ereğli yöresinde yapmış olduğumuz bu araştırmada 6 mevkii bu şekilde ziyaret yeri oluşturmaktadır. Saka Mahallesi, İskenderli Köyü, Yazıören Köyü, Dağlıca Köyü, Vakıf Köyü gibi mevkilerin yüksekçe bir alanda olup kutsallık atfedilip buralarda yağmur duasının yapıldığı yerler olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine Ahmetçikler Mahallesiindeki Dedeler mevkii orada bulunan zatlara hürmeten kutsallık atfedilmiştir.

B. EFSANELER, KERAMETLER VE MENKİBELER

Ziyaret yerleri açısından bakıldığında, Ereğli yöresindeki; fenomenolojik ve ontolojik olarak mezarlar, türbeler, ağaçlar, taşlar, su kaynakları, evler, mevkiler gibi farklı varlıklar da tezahür etmektedir. Kutsallık atfedilerek ziyaret edilen bu yerlerin buralarda bulunan tabiatüstü güçlerdir.

Efsanevi, menkıbevi ve kerametlerle dopdolu olan görünüm, araştırma alanımızdaki ziyaret yerlerini öylesine sıkı bir doku ile sarmıştır ki, daha önce de işaret edildiği üzere orada ziyaret fenomeni daha çok bu veçhesi altında kendini sunmakta, hatta kendisi ile ilgili olarak varsa tarihi bilgi ve gerçeklikleri de bu yöne doğru çekmek suretiyle efsaneleştirmekte ve menkıbeleştirmektedir. Aslında bundan daha tabii bir durumda söz konusu olmasa gerektir. Zira, ziyaret fenomeni genelde birçok toplumlarda ve çeşitli dönemlerde olduğu gibi, araştırma alanımızda daha çok sözlü rivayetlere dayalı bir halk dindarlığı ortamında hayatiyet bulmaktadır. Genelde sözlü rivayetlere dayanma ve yazılı kültüre geçmemiş olma eğilimi ise, orada birçok efsanelerin, menkıbelerin ve kerametlerin zaman içerisinde birbirine karıştırılması ve pek çoğunun bulanıklaşması ve hatta unutulması sonucunu doğurmuş olmalıdır. Bununla birlikte ziyaret fenomeni var oldukça menkıbeler ve kerametler de onlara refakat edecek; bazıları unutulacak, yerine yenileri gelecektir.⁵⁶

⁵⁶ Günay vd., *Ziyaret Fenomeni Üzerine Bir Din Bilim Araştırması*, s. 82

Araştırma alanımızda yer alan ziyaret fenomenine baktığımızda halk arasında sözlü olarak nesillerdir aktarılan birçok efsane, menkıbe ve kerametlerin olduğu, bunların pek çoğunun farklı kişilerce birbirinden bazı farklılıklarla anlatıldığını, çoğu zaman birbirine karıştırıldığını görmekteyiz. Ayrıca araştırma alanımızdaki ziyaret yerleri ile ilgili olarak bize aktarılan kerametlerin de birbirleriyle büyük benzerlikler gösterdiği görülmektedir.

Yapmış olduğumuz araştırmadaki menkıbe ve kerametlerin ana konuları ve motifleri ise aşağıdaki listede çıkarılmıştır:

1. Türbede ışık yanması (Erenler Türbesi)
2. Yatırın rüyada görülmesi (Demirci Baba, Çirazlı Türbesi)
3. Gelecekle ilgili bilgi verme (Varahlı Türbesi)
4. Başkalarının rüyalarında görünme (Çirazlı Türbesi, Köseler türbesi)
5. Taş, kaya gibi cansız varlıklara tezahürü (Sadaka Taşı)
6. Gaipen haber verme (Aktaş Türbesi)
7. Çocuğu olmayan kadınların türbeye gitmeleri ve orada beklemeleri (Aktaş Türbesi, Havlucu Dede, Varahlı Türbesi, Çirazlı Türbesi)
8. Hastalık dolayısıyla şifa beklenmesi (Aktaş Türbesi, Erenler Türbesi, Dede Mezarlığı)
9. Kutsal ağaçtan şifa beklenmesi (Ceviz Ağacı, Erenler Tepesi)
10. Türbedeki suibriğinin boşalması (Demirci Baba)
11. Kendisine saygısızlık yapanları cezalandırma (Köseler Türbesi)
12. Hayvanlarla iletişim (Havlucu Dede, Köseler Türbesi)
13. Duvara taş yapıştırma (Havlucu Dede)

14. Mesleki öğretimin yapıldığı yerler (Demirci Baba, Havlucu Dede, Hacı Baba Türbesi)

C. AMAÇLAR VE YASAKLAR

Ziyaret yerleri, bu yerleri ziyaret edenlere göre, kendilerinden kerametler ve bereketler fişkıran membalardır. Velilerin sağlıklarında gösterdikleri kerametlerin, öldükten sonra da mezarlarında yahut kendilerinden arta kalan eşyalarda devam ettiğine, hatta çevrelerindeki ağaçlara, taşlara, dağlara, tepelere sirayet ettiğine inanılmaktadır. Üstelik bazen bir kısım taşlar, sular, ağaçlar, tepeler, kayalar feyiz ve bereket membaı olarak görülüyor. Bu yerlerle ilgili kerametler artıp yaygınlaştıkça, halkın oralara olan rağbeti de artıyor.⁵⁷

Kutsal atfedilip ziyaret edilen bu yerler ve sirayet ettikleri yerlerin; saygısızlıktan dolayı hoşlanılmadık davranışların da olduğu inancı da bulunmaktadır. Yapılan ziyaretlere bakıldığında bunların çok ve çeşitli olduğu görülür. İstekler, çok çeşitli dilekler ve ihtiyaçlar için gidilmektedir. Her türlü amaç için gidilen ziyaretler olduğu gibi bir veya birkaç amaçla gidilen ziyaret yerleri de mevcuttur. Bunlardan hastalıkla ilgili olanlar şunlardır: Çayırılı Köyü'nde bulunan Ceviz Ağacının olduğu yere konuşmakta zorluk çeken, kekeme çocuklar götürülür. Gebedoğan Köyündeki Erenler Türbesine baş ağrısı rahatsızlığı olanlar rağbet ediyor. Çeştepe'de bulunan Havlucu Baba Türbesine psikolojik rahatsızlığı olanlar gidiyor.

Buna karşın çok çeşitli amaçlar için ziyaret edilen yerler şu şekilde sıralanabilir:

- 1- Hastalıklardan şifa bulmak (6 adet),
- 2- Çocuk sahibi olmak (Varahlı Türbesi),
- 3- Yağmur duası yapmak (12 yer),
- 4- Dilek tutmak ve adamak (5 yer),
- 5- Evde kalmış kızların kısmetinin açılması (5 yer),

⁵⁷ Günay vd., s. 85.

- 6- Ev, araba, mülk vb. şeylere sahip olmak (Demirci Baba Türbesi),
- 7- Rızkın artması ve geçim sıkıntısının aşılması (Mersin Dede),
- 8- İşsizlerin iş bulması (Fındıklı Dede Türbesi),
- 9- Karı-koca arasındaki muhabbeti arttırmak (Havlucu Dede),
- 10- Niyet edilen belli konularda yardım tavsiyesini almak (Hacı Baba Türbesi),
- 11- Yaramaz çocukların uslanması,
- 12- Sınavda başarılı olmak,
- 13- Çocuğu durmayanların çocuklarının yaşamasını sağlamak (Aktaş Türbesi).

Görüldüğü gibi Ereğli ve çevresinde yapılan ziyaretlere bakıldığında hastalıklardan şifa bulmak, dilek, kısmet, yağmur duası yapılan ziyaretlerin konusuna göre önemini göstermektedir.

Bu ziyaretler beraberinde bir takım yasaklar da getirmiştir. Bunlara dikkat etmeyenlerin çeşitli sıkıntılarla karşılaşacağı inancı bulunmaktadır. Örneğin İskenderli Köyünde bulunan Türbeyanı adlı mevkiinde ağaç kesen bir kimsenin ölmesi gibi.

Bunları artırmaksızın, nelerin özellikle saygısızlık veya yasak sayıldığı konusunda şunlar söylenebilir:

- 1- Türbenin bulunduğu yerden ağaç kesmek (Türbeyanı),
- 2- İçkili olarak yanında bulunmak (Zaramzorlu Dede Türbesi),
- 3- Define aramak amacıyla türbe veya mezara girip kazı yapmak (Dedeler),
- 4- Türbenin veya mezarın taşından almak (Süleymanbeyler),
- 5- Mezara herhangi bir şekilde saygısızlıkta bulunmak (Köseler Türbesi),
- 6- Türbede yatanın kim olduğunu öğrenmeye çalışmak (Havlucu Dede).

D. USUL, ADAB VE MENSEKLER

Kutsalın bu hem kendine cezbedici ve hem de korkutucu ve ürkütücü çift yönlü karmaşık özelliği dolayısıyladır ki, insanların ziyaret yerleri ile olan ilişkileri ve ziyaret fenomeni de, yukarıda işaret edilen belli yasaklarla birlikte bir takım usul, adab ve menasiki de beraberinde getirmektedir. Daha doğrusu ziyaret fenomeni, her zaman için çok sıkı kurallara sahip olmasa da yine de az çok yerleşik usul, adab ve menasikten söz etmemize imkân vermektedir.⁵⁸

Ziyaret zamanı olarak da önemli görülen dini gün ve gecelerde gerçekleşmektedir. Bu durum birçok ziyaret yerinde değişebilmektedir. Demirci Baba Türbesine özellikle bayanların Kadir Gecesi'nde ziyaret ettikleri gözlemlenmektedir. Hıdırellez kutlamaları sebebiyle yapılan ziyaretler de gerçekleşmektedir. Örneklendirecek olursak Fındıklı Dede Türbesi 6 Mayıs'ta insanların sabah 8'e kadar burada dilek ve temennilerini gerçekleştirip Fındık Ağacına çaput bağladıkları yapmış olduğumuz çalışmamız da tespit edilmiştir. Kurak mevsimleri de insanlar için ziyarete vesile kılar. Bu amaçların dışında da çeşitli durumlarda ziyaretlerin gerçekleştiğine işaret etmeliyiz.

Ziyaret esnasında uygulanan yöntemleri ise aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

- 1- Kurban kesmek (Aktaş Türbesi),
- 2- Üç ihlas bir Fatiha okumak (Kars-Sarıkamış Şehitliği Anıtı),
- 3- Dua etmek (Çirazlı Türbesi, Köseler Türbesi),
- 4- Kutsal su ile yıkanmak (Ceviz Ağacı),
- 5- Türbeye para bırakmak (Sadaka taşı),
- 6- Türbeye havlu, seccade, tekke, başörtüsü bırakmak (Havlucu Dede, Demirci Baba),
- 7- Yağmur duası yapmak (Yazıören Köyü, Erenler Mezarlığı, Erenler Tepesi),
- 8- Kayaya taş yapıştırmak ve yapışırsa kabul olacağına inanmak (Hacı Baba Türbesi),

⁵⁸ Günay vd., s.88

- 9- Pilav pişirmek (Zaramzorlu Dede Türbesi),
- 10- Dilek dilemek (Dede Türbesi, Fındıklı Dede, Sadaka Taşı),
- 11- Mum yakmak (Dede Türbesi),
- 12- Yatırın ruhuna dua okumak (Aktaş Türbesi),
- 13- Türbeye ibrik bırakmak (Demirci Baba Türbesi),
- 14- Hastayı yatırın başında bekletmek (Erenler Türbesi),
- 15- Dileği gerçekleşenin türbede şeker dağıtması (Fındıklı Dede),
- 16- Rızkın artması için dua etmek (Mersin Dede),
- 17- İş sahibi olmak (Demirci Baba Türbesi).

E. ZİYARETÇİLER

Kutsiyet atfedilip gerçekleştirilen ziyaret yerleri insanlar için çok çeşitli amaç ve istekler doğrultusunda cazibe haline getirmektedir. Toplum içerisinde belli bir sosyal yapıda gerçekleşmesi ziyaret fenomeninin bir bakıma toplumsal olay olduğunu gösteriyor. Bu açıdan bakıldığında insanların toplum içindeki konumları, sosyal ve kültürel durumları, ekonomik yapıları, sanayileşme ve modernleşme, teknolojinin geldiği noktalar ziyaretçi tipleri arasında farklılıklara sahip olmaktadır. Burada ziyaretçi tipleri üzerinde farklılık arz eden bu konuların tam manada olumlu ya da tam manada olumsuz olduğunu söylemekte hatalı olacaktır.

Coğrafi açıdan ziyaret yerlerine olan ilgiyi değerlendirdiğimizde köylerde bulunan ziyaret yerlerinin sadece o köy halkı tarafından bilinip, çeşitli amaç ve isteklerden dolayı ziyaretler gerçekleşmektedir. Şehre baktığımızda tarikat ve tasavvuf kaynaklı ziyaret yerlerinin olduğunu görmekteyiz. Özellikle de tekke ve zaviyelerin kapatılması, türbelerin kapatılması da ziyaret fenomenine etki edecek bu husus Ereğli yöresinde Aktaş Türbesinde etkisini göstermiştir. Halveti tarikatının dergahı olan bu türbe; tekke

ve zaviyeler kanunuyla son bulduğu ve sonrasında da dergah içinde Şeyh mezarlığı olarak buraya ziyaretler gerçekleşmektedir.

Yapılan ziyaretlere bakıldığında kadınların erkeklere oranla daha çok bu ziyaretleri gerçekleştirdiğı görülür. Tabi ki bu sınıflamaya bakıldığında kadın ziyaretçi profilinin orta yaş ve üzeri, eğitim durumları düşük olmakla birlikte şehir merkezinde artan ziyaret yerleri de bulunmaktadır. Buradaki ziyaretçileri eğitimsiz, sadece kadın, sadece erkek demek de hatalı olur.

F. BİR TİPOLOJİ DENEMESİ

Ereğli çevresinde yapmış olduğumuz ziyaret yerleri konulu araştırmamızda şu ana kadar fenomenolojik, sosyolojik, ontolojik, tarihi, dini ve kültürel tespitlerden sonra konumuzla ilgili tipoloji denemesi yapmaya çalışacağız.

Araştırma alanımız olan Ereğli çevresindeki ziyaret yerleri konulu bu çalışmamızda elde ettiğimiz tespitlerden sonra tipoloji üzerine yapacağımız bu deneme, belli nitelikleri, farklı nitelikleri, farklı kategoriler altında toplayıp sınıflandırmak şeklinde olacaktır. Daha çok sözlü kültüre dayalı bu çalışmada tipoloji denemesine imkan sağlayacak farklı tiplere erişmemiz mümkün görünmektedir.

1) Tarihi perspektiften Ziyaret Yerleri Tipolojisi

a. Tarihi Tipler

Haklarında az veya çok kesin tarihi bilgiler olan ziyaret yerleridir. Tarihi tipler olarak adlandırılmalarına karşın; bunlarda da menkıbevi özellikler çoğu zaman tarihi gerçeklik boyutunu aşmaktadır. Araştırma alanımızdaki Kızladeresi bu tipin örneklerinden bir tanesidir.

b. Anonim Tipler

Haklarında çok az, bazen de hiçbir tarihi ilgi bulunmayan; gariplerin, isimsiz velilerin, şehitlerin yattığı kabul edilen yatırlar ve kutsallık atfedilen taş, kaya, su, ağaç, dağ, mevkii gibi doğal fenomenlerde tezahür eden ziyaret yerleridir.

c. Aktüel Tipler

Bu tipler çoğunlukla tasavvuf ve tarikat çizgisinin kendisini gösterdiği çağdaş bir fenomen olarak karşımıza çıkan yerlerdir. Aktaş Türbesi bu tipin örneğidir.

2) Nüfuz ve Cazibenin Boyutları Bakımından Ziyaret Tipleri

a- Mahalli Tipler

Bu tip, sahip olduğu gücü yalnızca içinde bulunduğu yerin hudutlarıyla sınırlı kalan ziyaret yerleridir. Kırsal alanlarda daha çok yaygınlık gösterir. İsimsiz mezarlar ile kutsal sayılan ağaç, dağ, tepe, su ziyaretleri de bu tipin örneklerindendir. Kızılcapınar Köyünde bulunan Erenler Tepesi buna örnektir.

b- Bölgesel Tipler

Sahip olduğu cazibenin, bulunduğu mahallin sınırlarını aşarak yöre hudutlarına ulaştığı tiplerdir. Daha çok şifa amaçlı olarak dileklerin kabulünde uzmanlaşmış ziyaret yerleridir. Ceviz Ağacı bu tipe örnektir.

c- Ulusal Tipler

Cazibesinin bölge sınırlarını aşarak ülke çapında şöhrete erişen ziyaret yerleridir. Örneğin Demirci Baba Türbesi gibi.

3) Toplumsal Çevreleri İtibariyle Ziyaret Yerleri Tipolojisi

a- Köylü Tipleri

Bu tip, araştırma alanımızda en yaygın olan tiptir. Cazibesi bir ya da birkaç köy ya da kasabaya ulaşan, daha çok hastalıklara şifa bulma veya yağmur duası yapma amaçlarıyla ziyaret edilen yerlerdir. Erdeş Dede bu tipin örneğidir.

b- Kasaba Tipi

Kasaba hayatının özelliklerinin yansıdığı ziyaret yerleridir. Köylü tipinde belirgin olmayan kadın erkek ayrımı da bu ziyaret yerlerinde daha belirgin olarak karşımıza çıkmaktadır. Zaramzorlu Dede Türbesi.

c- Şehirli Tipi

Bu tipte tarikat ve tasavvuf etkilerinin belirgin olduğu görülmektedir. Örnek olarak Aktaş Türbesini verebiliriz.

4) Amaçlar ve Dilekler Bakımından Ziyaret Fenomeni Tipolojisi

a- Tek Bir Amaçta Uzmanlaşmış Tipler

Bu yerlere yapılan ziyaretler genellikle hastalıklara şifa bulma, çocuk sahibi olma yağmur yağdırma gibi amaçlar taşır. Varahlı Türbesi, Ceviz Ağacı.

b- Genel Amaçlı Tipler

Bunlar, her türlü dilek, istek ve niyetle ziyaret edilen yerlerdir. Fındıklı Dede Türbesidir.

5) Kutsalın Varlıklarda Tezahür Biçimi İtibariyle Ziyaret Yerleri Tipolojisi

a- Tabiat Varlıklarında Tezahür Eden Tipler

Kutsal Ağaç, taş, tepe, dağ, kaya vb. ziyaret yerleri bu kategorinin örneklerindendir. Sadaka Taşı.

b- Ev, Mağara vb. Yapılarda Tezahür Eden Tipler

Kutsalın bu yerlerde tezahür ettiği yerlerdir. Cehennemağzı Mağaraları.

c- İnsanlar ve Onların Kalıntılarında Tezahür Eden Tipler

Kutsal kabul edilen velilerin, gazilerin mezarları, türbeleri; tüm maddi-manevi kalıntıları ile birlikte kutsiyet kazanmaktadırlar. Tasavvuf ve tarikat faktörü de bu kutsiyetin en hakim unsurunu oluşturmaktadır. Aktaş Türbesi, Demirci Baba Türbesi.

d- Tabiatüstü Kutsal Varlıklarla İrtibatlı Tipler

Daha çok Kur'an-ı Kerim'de zikredilen tabiatüstü aleme ait varlıklarla ilişkilendirilerek kutsallık kazanılan yerlerdir.

6) Kutsiyetin Menşeleri Bakımından Ziyaret Yerleri Tipolojisi

a- Tasavvuf ve Tarikat Menşeli Mürşit Veliler

Tasavvuf ve tarikat mensubu olanlar ve bunların dışında evliya, veli, şeyh veya tekke adıyla anılan bu tipin örnekleridir. Aktaş Türbesi, Havlucu Dede.

b- Gaza ve Fetih Kahramanları

Horasan Erenleri olarak bilinen, Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında büyük rol oynayan kahraman gazi-veliler bu tipin örnekleridir. Hacı Baba Türbesi.

c- İsimsiz Veliler

Tarihi kişilikleri ve menkıbeleri hakkında neredeyse hiçbir bilgi olmayan, daha çok dede, baba, şehit, yatır gibi isimler verilen ziyaret yerleridir. Çirazlı Türbesi, Varahlı Türbesi, Erenler Mezarlığı.

d- Çoban Veliler

Çoban konulu tiplerdir. Menkıbeleri ya da kerametleri hakkında az çok bilgiler mevcuttur. Çoban Çeşmesi.

e- Meslek Pirleri

Her mesleğin bir şeyhi ya da piri oluşmuş ve onlar bu meslek mensuplarınca velilik mertebesine yükselterek mezarları ziyaretgâha dönüşmüştür. Mersin Dede Türbesi, Demirci Baba Türbesi.

f- Muhayyel Tipler

Haklarında herhangi bir bilgiye rastlanmayan ziyaret yerleridir. Erdeş Dede Türbesi, Köseler Türbesi.

7) Ziyaret Usulü, Adabı ve Menasiki İtibariyle Ziyaret Yerleri Tipolojisi

a- Periyodik veya Sistemli Ziyaret Usul ve Adabına Erişmiş Tipler

Adak kurbanı kesmek, çocuk sahibi olmak, şifa bulmak gibi amaçlarla ziyaret yerlerine yılın belirli mevsimlerinde ve belli usul ve adaba göre yapılan ziyaretlerdir. Örneğin Aktaş Türbesi, Erenler Türbesi, Varahlı Türbesi, Havlucu Dede gibi.

b- Genel-geçerli Usul ve Adaba Göre Ziyaret Edilenler

Belli bir amaç doğrultusunda olmayıp farklı zamanlarda herkes tarafından ziyaret edilen yerlerdir. Fındıklı Dede.

8) Cazibesinin Artıp Eksilmesine Göre Ziyaret Yerleri Tipolojisi

a- Cazibesi Giderek Artan Tipler

Bazı toplumsal ve kültürel sebeplerle cazibesine giderek artıran bu tiplere Aktaş Türbesi ile Demirci Baba Türbesi örnek gösterilebilir.

b- Cazibesini Giderek Yitiren Tipler

Daha çok kırsal alanlarda yer alan ziyaret yerleri eski önemlerini yitirmekte, bu yerlerle ilgili uygulamalar, menkıbeler unutulmaktadır. Hacı Baba Türbesi.

c- Cazibesi Henüz Oluşmakta Olan Ziyaret Yerleri

Özellikle son döneme ait türbe vb. ziyaret yerleridir. Demirci Baba Türbesi.

DEĞERLENDİRMELER ve SONUÇ

Ziyaret Fenomeninin Yapısal ve Fonksiyonel Analizi

Ereğli ve çevresinde, halk inanç sisteminde önemli yer tutan, kendini gösteren ziyaret fenomeni bu coğrafyada da önemli fonksiyonlar icra etmektedir. Bu fonksiyonlar çeşitli şekillerde kendini göstermiştir. İnsanoğlu içinde bulunduğu ruh halinin vermiş olduğu durum karşısında çeşitli şekillerde bu tezahür gerçekleşmiştir. Fenomenolojik ve morfolojik olarak kendisinde insanüstü, tabiatüstü, olağanüstü vb. güç unsuru taşıyan mezarların, türbelerin, ağaçların, taşların, evlerin, mağaraların, dağların, tepelerin ve mevkilerin çeşitli amaçlara yönelik değişik usullerle ziyaret edilmesi şeklinde gerçekleşmektedir. İnsanlar için çekim merkezi olan bu yerlerin kendilerinde bulundurdıkları beşer üstü, olağanüstü, ilahi güç, kudret ve kuvvetin olduğu düşüncesidir. Bu düşünce insanı içinde bulunduğu hastalık, ümitsizlik, fakirlik, yalnızlık vb. gibi durumlar neticesinde kutsalla değişik ritüeller kullanarak bir bağlantı kurmasına sebep olmuştur. Buradaki amaç ondan çeşitli şekil ve durumlar karşısında fayda sağlamaktır. İşte bu noktada ziyaret fenomeninin, halk inanç sisteminde toplumun hem dini hem sosyal yaşantısı içerisinde ne denli önem arz ettiğini yapmış olduğumuz çalışmada gözlemlemekteyiz. Bu önemli konunun daha derinlemesine yapısal ve fonksiyonel olarak incelenmesi ziyaret fenomeninin etkisinin her şekilde artmasına imkan sağlayacaktır.

Kutsala olan inanç barındırdığı kutsiyet gereği yapılan ziyaretlerin yapısal bakımından incelendiğinde bir tezahür bir yaşam biçim şeklinde olduğunu tanımlayabiliriz. İnsanlara baktığımızda bu kutsala olan inancın değişik şekillerde tezahür ettiğini görmekteyiz. Bu tezahür ve çeşit zenginliği sebebiyledir ki, meşhur din fenomenoloğu M. Eliade, teknik terimle 'hierophanie' diye adlandırdığı kutsalın tezahür değişikliği ve

bolluğunu kutsalın kipleri (modolites du socre) şeklinde niteliyor.⁵⁹ Bu çeşitlilik ve zenginliğin araştırmamızda gösterdiğimiz ziyaret fenomeninin morfolojik ve tipolojik çokluğunun aslında kutsalın yapısından kaynaklandığını gözlemlemekteyiz.

Gerçekte kutsalı, beşeri açıdan tabiatı saf tezahürü ile bulmak mümkün değildir. O, orada öteki beşeri olaylar gibi daima bir tarihi zamanda tezahür etmekte, bir toplum içerisinde, sosyo-kültürel bir ortamda ve birçok durumlarda, din fenomenolojisi disiplininin büyük ismi G. Van der Leeuw'un dinin objesi adını verdiği⁶⁰ bulmaktadır. Bu noktalardan bakıldığında kutsiyet arz edilip ziyaret edilen yerlerin konu olmaları, kutsal gücün onlarda tezahür edilmesinde kaynaklanmaktadır. Ziyaret fenomenindeki bu olay, oralarda bulunduğu inanılan tabiatüstü fevkalade güçtür. Bu noktada kerametler ön plana çıkmaktadır.

Bir diğeri ise, ziyaret fenomeninin ön plana çıkmasında ve insanlar arasında yaygınlaşmasında önemli rol oynayan kerametlerdir. Kerametlerin yayılmasında türbe civarında ikamet eden insanların ve türbedarların payı büyüktür. Elbette çevrede anlatılan menkıbelerin, bu halet-i ruhiyyeye sahip kişiler için psikolojik yönden yönlendirme söz konusudur. Türbedarlar çoğu zaman ziyaretçilerin inandırma çabasına girerler. Burada ziyaret fenomeninin ortaya çıkışı ve gelişimini, çevrenin sosyo-kültürel yapısıyla yakından ilgili olduğu görülebilir. İnsanları ziyaret mahalline çeken şey, üstün gücü kendisinde barındırdığına inanılan bu yerlerin ihtiyaçlara cevap vereceği düşüncesidir. Bunun içinde öncelikle kerametlerden oluşan geniş bir halk rivayeti oluşur. Orada meydana gelmiş pek çok efsanevi olay, dilden dile dolaşarak o yer hakkında halk arasında kutsal fikrinin oluşmasını sağlar. Üstün gücü olduğu kabul edilen bu yerler hakkında sonraları yeni yeni rivayetler ortaya çıkar. Bunlara ilave olarak, bu ziyaret yerlerine kişilerin aldığı sonuçlar; yani hastalıkların iyileşmesi, çocuğu olmayanların çocuk sahibi olması, evlenememişlerin kısmetinin açılması, yağmur yağması gibi gelişmeler ziyaret mahallerine cazibe kazandırmaktadır. Başlangıçta bu yerlere az olarak gerçekleştirilen ziyaretlerin zamanla keramet ve yardım görme motiflerinin yaygınlığı oranında arttığı görülmektedir. Tabi olarak ziyaretlerin

⁵⁹ Günay vd., s.104

⁶⁰ Günay vd., s.104

artışıyla beraber kerametlerin sayısında ve anlatılma oranında da doğal bir artış söz konusudur.⁶¹

Yaptığımız bu çalışma ziyaret fenomeninin yapısal açıdan anlaşılması adına önem taşımaktadır. Bu ziyaret yerleri beşer üstü, olağanüstü güçlerin kendilerine ziyaret ettikleri yerlerdir.

Kutsalın hem kendine cezbedici hem de korkutucu ve ürkütücü çift yönlü karmaşık özelliği dolayısıyla ki, insanların ziyaret yerleri ile olan ilişkileri ve ziyaret fenomeni de bir takım usul, adab ve menasiki de beraberinde getirmektedir. Daha doğrusu ziyaret fenomeni, her zaman için çok sıkı kurallara sahip olmasa da yine de az çok yerleşik usul, adab ve menasikten söz etmemize imkan vermektedir.⁶²

Bu yapısal özellik beraberinde bir takım yasak ve sınırlamalar getirmiştir. Ziyaret gerçekleştirenlerin bu noktalara hassasiyetleri gözlemlenmiştir. Bu özelliği kutsalın tezahür özelliğinin bir başka göstergesi olarak karşımıza çıkıyor.

Ereğli bölgesinde yapmış olduğumuz bu çalışmanın diğer bir yapısal özelliğinin yayılmacı, etkileşimci özelliği olmasıdır. Türbelerdeki beklentilerin oralara yapılan ziyaretlerin değişik şekillerdeki uygulamalarda gerçekleştiğini görüyoruz. Şifa maksatlı türbenin yanında yatmak, yanında belli bir vakit bulunmak, ağaç dalı altından geçerek şifa beklemek bunun bir göstergesidir. Kutsal taş, mezara veya ağaca çaput bağlamak, kutsal topraktan bir miktar almak ya da yanında bulundurmamak kutsal olan ilişkinin ve ne şekilde yapıldığının göstergesidir. Kutsalın tezahürü olan bu yerlerde yapılan bütün uygulamaların temelinde yatan noktası da bu sirayet edici özelliğidir.

Ziyaret mekanlarında yapılan bütün bu uygulamalara bakıldığında hem yapısal hem de fonksiyonel açıdan önemlidir. İnsanların küçükten büyüğe kadın erkek toplumun her kesimiyle yakından ilgilidir. Bu durum insanların içinde bulunduğu iyi olsun kötü olsun her durumda karşısına çıkmaktadır. Bunun bireysel olduğu kadar toplumsal boyutu da vardır.

⁶¹ İskender Oymak, “Gelibolu Yöresinde Ziyaret Fenomeni”, *Dini Araştırmalar*, 2002, 5/14, s. 147.

⁶² Galip Atasagun, “Ziyaret Fenomeni”, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Konya 2006, s. 56.

Hastalık, sıkıntı, dert durumunda olanlar için şifa kapısıdır. Yağmur yağmaması, çocuk olmaması vb. durumları için de güven ve ümit kaynağıdır. Bütün bu istek, dilek, arzu vb. yapılan zaruretler neticesinde hem bireysel hem de toplumsal açıdan bakıldığında korunma, huzur ve beklenti gibi duygulara dönüşüyorlar.

Esasen bu fonksiyonel bütünleşmeyi, araştırma alanımızdaki ziyaret yerlerinin ve ziyaret fenomeninin yalnızca ait oldukları toplumsal çevre ve hayatla iç içe ve sarmaş dolaş olmalarında değil, fakat aynı zamanda ve özellikle toplumun tarihiyle, kültürüyle ve özellikle de onun dini tarihi, kültürü ve yaşantısıyla kaynaşmış ve onun önemli ayrılmaz bir veçhesini oluşturmuş bulunmasında da görmekteyiz. Hakikaten ziyaret fenomeninde din, tarih, kültür ve toplum iç içedir. Böyle olduğu içindir ki, ziyaret yerleri ve oralarda yatan kişiler din ulularıdır, dini kişiliklerdir. Tarihi ve dini şahsiyetler, şehitler, gaziler, kahramanlar ve erenlerdir yahut onlarla ilişkileri olan ya da onlardan arta kalan kutsal ve sembolik değerlerdir.⁶³

Burada önemli olan ziyaret fenomeni olarak oradaki gerçekliğe inanılmasıdır. Ereğli ve çevresi, yapılan bu çalışmanın bu noktadaki gerçekliği gösteriyor. Akarca cami altında bulunan türbe de yaşanan bir olayın türbedeki ibriği rüyada görmesi üzerine doldurmaya gelinmesi, geçmişte yaşanan kerametler üzerinde günümüzde de aynı saygı hürmeti görmesi canlılığın devam ettiğinin göstergesidir. Tabi ki, bunun yanında sosyal, kültürel, ekonomik sebeplerden dolayı da bazı yer ve mekânların da sönüp gittiğine şahit oluyoruz.

Ereğli ve çevresinde ziyaret fenomeni üzerine yaptığımız bu çalışma da fonksiyonel olarak bu unsurların devam ettiğini görmekteyiz. Öylesine önemsenmiş ki İslam inanç ve ritüelleri ile özdeşleştirilmiştir. İslam dininin önemli günlerinde bu ziyaretlerin yapılıyor olması türbede medfun bulunan zatın ruhuna üç ihlas, fatiha ya da bilindik duaların okunması bunun bir göstergesidir. Dilek ve muradın gerçekleşmesi neticesinde türbede kurban kesilip dağıtılması bunun işaretlerindendir.

Gerçekleştirilen bu ziyaretlerin toplumlarda bir kültür olduğu ve dini sosyal hayatla bütünleştiğini görmekteyiz. Türk kültür tarihi açısından bakıldığında bu bütünleşmenin daha eski dönemlere dayandığını görmekteyiz.

⁶³ Günay, vd., s.105

Sonuç

Batı Karadeniz'in sahil ilçesi olan Ereğli coğrafi tarihi kültürel yapısıyla önem arz etmektedir. Bu bölge tarihi süreç içerisinde birçok medeniyete mekân olmuştur. Ereğli'deki ziyaret yerleri genel manada türbe ve mezarlardır. Türbelerin bir kısmında yatanlar Anadolu'nun Türkleşmesinde ve İslamlaşmasında katkısı olan Horasan Erenleri olarak bildiğimiz veliler, efendilerdir. Bunun yanında diğer bir kısımda haklarında fazla bilgi olmayan halk arasında anlatıla gelen dini şahsiyetler bulunmaktadır.

Ziyaret edilen türbe ve mezarlara baktığımızda bu yerlerin normal mezarlıklarda değil de şehre hakim tepelerde bulunduğunu görmekteyiz. Bu da yapmış olduğumuz çalışmada dikkatimizi çeken konulardan olmuştur. Bu türbelere bir tanesi askeri sınır içerisinde bir tanesi de belediyenin koruma altına almış olduğu bölge içerisinde olduğundan dolayı bunları ziyaret kontrollü bir şekilde yapılmaktadır. Tespit etmiş olduğumuz türbe ve mezarlara yapı bakımından baktığımızda sade ve gelişigüzel bir şekilde inşa edilmiştir. Bunların içerisinde üzerinde yapı olmayan türbeler de mevcuttur.

Ziyaret yerleri olarak mezar, türbe dışında Türk kültür tarihi açısından önem arz eden ağaçlar da vardır. Ereğli bölgesinde de tespit etmiş olduğumuz türbelerin etrafında meşe ağaçlarının oluşu bu önemi bize göstermektedir. Türklerin İslam'ı kabul ettikten sonra da önceki bazı kültürel unsurlarını yaşatmaya devam ettiklerini görmekteyiz.

Diğer bir ziyaret edilen yerler içerisinde mekân ve mevkilerdir. Kutsalın tezahürü olarak buralara ayrı bir önem vermişler ve ziyaret etmişlerdir. Günümüzde de 6 Mayıs'ta baharın başlangıcı olan "Hıdırellez" olarak bildiğimiz zamanda çeşitli etkinlikler tertiplemişlerdir. Bu etkinlikte bir araya gelerek mevlit okutulup gelenlere yemek ikramında bulunulmuştur. Tarihi açıdan baktığımızda buralarda yağmur duası yapılmıştır. Ayrıca insanların dilekleri ihtiyaçları ve amaçları için ziyaret edilen yerler haline gelmiştir. Genel manada baktığımızda hem bireysel hem de toplumsal olarak ziyaret unsuru olmuştur. Kutsal mekân anlayışı başta İslamiyet olmak üzere diğer dinlerde de mevcuttur. Türklerin bu anlayışı İslamiyet'i kabul ettikten sonra da artarak devam etmiştir.

Ereğli halkı kutsal mekânlar olarak gördüğü bu yerleri, manevi güçlerine inanarak ziyaret ederler. Bu ziyaretlerin amaçları değişik şekillerdedir. Öncelikli olarak orada

medfun bulunan zat için Kuran ve bildikleri duaları okumaktadırlar. Yapılan bu ziyaretlerin başında şifa maksadıyla ziyaretler gelmektedir. Bunun yanında çocuk sahibi olmak, iş sahibi olmak, sınavları kazanmak ve de içinde bulunduğu bütün dertlerden kurtulmak için bu ziyaretlerini gerçekleştirmektedirler. Dileği gerçekleştiği için tekrardan türbe ziyareti yapanlar da vardır. Bu ziyaretlerinde kurban kesip dağıttıkları görülmüştür.

Kutsallık atfedilen bu yerlerde değişik şekillerde uygulamalar vardır. Buradaki amacın türbede medfun bulunan zatla bir yakınlık kurmak ya da aracı olarak dileğine ulaşmak istemesidir. Ziyaretçilerin yapmış olduğu uygulamalar arasında çaput bağlamak, yanında belli bir süre kalmak, el sürmek, yanında getirdiği bir eşyaya sürmek, oradan toprak almak, dileğinin yazılı olduğu metni oraya bırakmak, taş ve ağaç altından geçmek, bir eşyasını orada bırakmak yer almaktadır.

Ziyaret yerleri olarak tespit ettiğimiz yerlerin bir kısmında halk arasında anlatılan menkıbe ve kerametlerin de etkili olduğunu görüyoruz. Buradaki hususun sirayet edici özelliği ön plana çıkmaktadır. Kulaktan kulağa anlatılan hususlardır. Esasen bu tür yerlere baktığımızda burada medfun bulunan zatın kim olduğu da tam manasıyla bilinmemektedir. Buna rağmen buradaki kutsallığa bu bilinmeyişin etkisi azdır. Toplumsal olarak baktığımızda kutsalın tezahürü olan bu mekânlar her kesimden insanlar için ziyaret yeri olmuştur. Hastalığına tıbben tedavi bulamayanlar, çaresizler, sıkıntı içerisinde olanlar bu mekanları ziyaret etmişlerdir. Kültürlü olsun kültürsüz olsun her kesimden ziyaretçiler bu mekanları ziyaret etmektedirler.

İnsanoğlu var olduğu günden bugüne bir inanç sistemi içerisinde hayatını ikame etmiştir. Bu inanç sistemi kendini değişik şekillerde göstermiştir. Bunun tabi sonucu olarak da değişik ritüeller gerçekleştirmiştir. Kutsalın tezahürü olan ziyaret olgusu da hep var olagelmıştır. Kutsal mekân anlayışından dolayı gerçekleştirilen bu ziyaretler değişik şekillerde ritüeller ortaya çıkarmıştır. Ereğli ve çevresindeki ziyaret yerleri konulu bu çalışmamızda tespit etmiş olduğumuz bu yerlere ziyaretler gerçekleşmektedir. İslamiyet'ten önce Türk Kültür Tarihindeki bu ziyaretleri İslamiyet'ten sonra da sirayet edici yani yayılmacı özelliğini devam ettiğini görmekteyiz. Yapısal ve fonksiyonel olarak değişik mekân ve zamanlarda farklılık gösterse de canlılığını korumaktadır.

KAYNAKÇA

- Adıbelli, Ramazan; *Mircea Eliade ve Din*, İz Yay., İstanbul 2011.
- Ağoğlu, Zeynep Erdem; *Dini Ziyaret Yerleri ve Halk İnanışları Açısından Kızılcahamam Çamlıdere*, Ankara Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2009.
- Akarsu Vasfi; “Demirci Dede Efsanesi”, *Türk Folklor Araştırma Dergisi*, 3, 69.
- Akıncı, Şahin; *Dini Ziyaret Yerleri Açısından Ankara*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008.
- Akkaya, Tayfun; *Herakleia Pontike (Karadeniz Ereğlisi)’nin Tarihi Gelişimi ve Eski Eserleri*, Troya Yay., İstanbul 1994.
- Alkaya, Hasan Basri; *Bursa ve Çevresindeki Ziyaret Yerleri ve Bunların Etrafında Oluşan Dini İnançlar*, Y. Lisans Tezi, Bursa 2006.
- Atasagun, Galip; “Ziyaret Fenomeni”. *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2006, 21, 33-59.
- Aygün, Tahsin; *Karadeniz Ereğlisi Tarihi*. Karadeniz Ereğlisi Turizm Derneği Yay., Ankara 1960.
- Bianchi, Ugo; *Dinler Tarihi Araştırmaları*, (Çev. Mustafa Ünal), Geçit Yay., Kayseri 1999.
- Çelik, Ali; *Siirt ve Çevresindeki Ziyaret Yerleri*, Fırat Üniversitesi SBE Y. Lisans Tezi, Elazığ 2012.
- Çelik, Celaleddin; “Türk Halk Dindarlığında Değişim ve Süreklilik: Ziyaret Fenomeni Örneği”. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2004, 1 (4), 213-239.
- Çetin, Recep; *Orhan Gazi ve Bir Fetih*, Truva Yay., İstanbul 2014.

- Çıladır, Sina; *Karadeniz Ereğli'nin Tarihi*, Demokrat Yay., Zonguldak 1994.
- Dağ, Kabihan; *Elbistan ve Çevresinde Ziyaret ve Ziyaret Yerleri*, Erciyes Üniversitesi SBE Y. Lisans Tezi, Kayseri 2010.
- Ebu Abdillâh Muhammed b. İsmail el-Buhari; *Sahih-i Buhari ve Tercemesi (I-XVI)*, (Terc. Mehmet Sofuoğlu), Ötüken Neşriyat, İstanbul 1987-1989.
- Ebu'l Husey Müslim b. El-Haccac b. Müslim el-Kuşeyri en-Nisaburi; *Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi (I-XI)*, (Terc. Ahmet Davudoğlu), Sönmez Neşriyat, İstanbul 1973-1980.
- Eren, Hasan; *Türkçe Sözlük*, TDK Yay., Ankara 1988.
- Ergin Muharrem; *Orhun Abideleri*, İstanbul 1970.
- Gökbel Ahmet; “Şarkışla Yöresinde Ziyaret Yerleri İle İlgili İnanç ve Uygulamalar”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fak. Dergisi*, 2000, 1(4), 2-3.
- Günay Tümer ve Abdurrahman Küçük, *Dinler Tarihi*, Ocak Yay., Ankara 2002.
- Günay, Ünver; “Türk Halk Dindarlığının Önemli Çekim Merkezleri Olarak Dini Ziyaret Yerleri”. *Erciyes Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2003, 15, 5-36.
- Günay, Ünver ve Güngör Harun; *Başlangıçtan günümüze Türklerin Dini Tarihi*, Rağbet Yay., İstanbul 2009.
- Günay, Ünver, Güngör Harun ve Taştan Abdulvahap; *Ziyaret Fenomeni Üzerine Bir Din Bilimi Araştırması*. Erciyes Üniv. Yay., Kayseri 2001.
- Güngör, Harun; *Türk Bodun Bilimi Araştırmaları*, Kum Saati Yay., İstanbul 2008.
- Kandemir, Mehmet Yaşar; “Ziyaret”, *İslam Ansiklopedisi*, MEB Yay., İstanbul 1986.

- Karaoğlu, Hamza; “Bir Ziyaret Fenomeni Olarak Afşin Eshab-ı Kehf”. *Uluslararası İnanç Turizmi ve Eshab-ı Kehf Sempozyumu*, 2012, 67-79.
- Karauğuz, Güngör ve Ali Özcan; *Eski Çağda Zonguldak Bölgesi ve Çevresi*, Çizgi Kitapevi, Konya 2010.
- Kıray, Mübeccel; *Ereğli Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası*, (3. Baskı). Bağlam Yay., İstanbul 2000.
- Kıyak, Abdulkadir; “Halk Dindarlığı Bağlamında Kutsal Mekan Anlayışı-Baskil Örneği-”. *Gümüşhane Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi*, 2012, 2 (1), 159-181.
- Kozan, Serap; *Nevşehir Yöresindeki Ziyaret Yerleri*, Erciyes Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2009.
- Kurt, Furkan; *Yozgat'taki Türbeler ve Ziyaret Yerleri*, Ankara Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2013.
- Orkun Hüseyin Namık; *Eski Türk Yazıtları*, Ankara 1987.
- Oymak İskender; “Eski Türk İnanışlarından Ağaç Kültünün Malatya'daki İzleri”, *Fırat Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi*, 2001, 61-70
- Oymak, İskender; “Elazığ Merkez ve Çevresinde Ziyaret Yerleri İle İlgili İnanç ve Uygulamalar”. *Fırat Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi*, 2009, 14 (2), 29-61.
- Oymak, İskender; “Gelibolu Yöresinde Ziyaret Fenomeni”. *Dini Araştırmalar Dergisi*, 2002, 14 (5), 131-148.
- Özbolat, Abdullah; “Ziyaret Fenomeninden İsim Kültürüne: Fatih Ahmet Baba Türbesi Örneği”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 2013, 67, 71-88.
- Tanyu Hikmet; *Ankara ve Çevresi Adak ve Adak Yerleri*, Ankara Üniv. İlahiyat Fakültesi Yay., Ankara 1967.

- Tanyu Hikmet; *Türklerde Taşla İlgili İnançlar*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1987.
- Ünal Mustafa; *Dinler Tarihi*, Geçit Yay., Kayseri 1999.
- Ünalan, Özlem; *Bayburt'taki Ziyaret Yerleri ve Buna Bağlı İnanışlar*, Atatürk Üniv. SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2014.
- Yalğın, Murat; *Elazığ İli (Merkez Ziyaret Yerleri)*, Celal Bayar Üniv. SBE. Yüksek Lisans Tezi, Manisa 2004.
- Yıldırım, Emine; *Bitlis Yöresi Ziyaret Fenomeni ve Ziyaret Yerleri*, Atatürk Üniv. SBE. Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2004.

Yurt Ansiklopedisi, (1981). Zonguldak Fasikülü, İstanbul: Anadolu Yay.

80. Yıl Üst Komitesi, *Karadeniz Ereğli'nin Dünü Bugünü*, Ankara: Akare Araştırma. 2004.

İNTERNET ADRESLERİ

<http://www.armutlucumaliyiz.com/?Syf=26&Syz=154597>

<https://tr.wikipedia.org/wiki/H%C4%B1d%C4%B1rellez>

EKLER

EK-1.ZİYARET YERLERİ TABLOSU

Yerleşim Yeri Adı	Türbe-Tekke-Dede Mezarı	Ağaç-Taşkayalar	Su Kaynakları	Mağaralar
Ereğli Merkezinde Bulunan Yerler				
Aktaş Mahallesi	Aktaş Türbesi			
Karga Mahallesi	Fındıklı Dede Türbesi			
Çeştepe Mahallesi	Havlucu Dede Türbesi			
Sahil Mevkii	1) Mersin Dede Türbesi 2) Kars-Sarıkamış Anıtı	Fetih Çınarları	Çoban Çeşmesi	
Akarca Mahallesi	1) Demirci Baba Türbesi 2) Dede Türbesi	Sadaka Taşı		
Göktepe Mahallesi	Dede Mezarlığı (Ebdal Dede)			
Ahmetçikler Mahallesi	Dede Mezarı			
Göztepe Mahallesi	Hacı Baba Türbesi			
İnönü Mahallesi				Cehennemağzı Mağarası
Ereğli Köylerinde Bulunan Yerler				
Çayırılı Köyü		Ceviz Ağacı		
Zindancılar Köyü	Erdeş Dede Türbesi			
Üveyikli Köyü	Çirazlı Türbesi			
Kızılcapınar Köyü	Erenler Tepesi			
Gebedoğan Köyü	Erenler Türbesi			
Çiğdemli Köyü	Köseler Türbesi			
Dedeler Köyü	Erenler Mezarlığı			
Topallı Köyü	Varahlı Türbesi			
Zaramzorlu Köyü	Dede Türbesi			
Aydın Köyü			Kızlarderesi	
İskenderli Köyü	Türbeyanı			

EK-2. FOTOĞRAFLAR

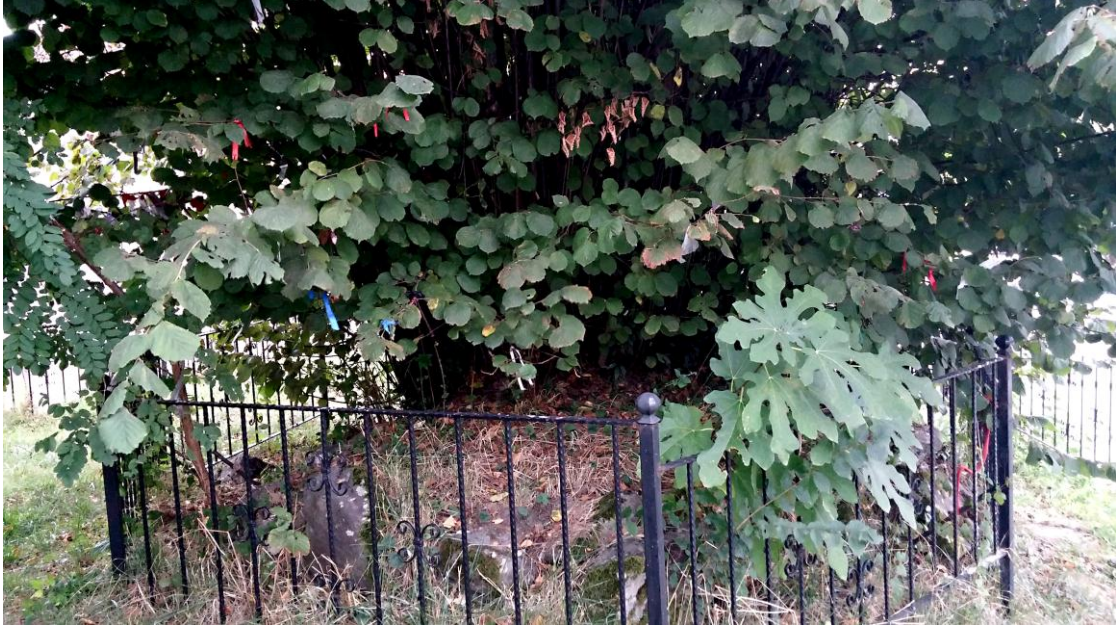
Resim 1: Aktaş Türbesi (Aktaş Mahallesi)

Resim 2: Aktaş Türbesi Halvet-i Sofrası (Aktaş Mahallesi)

Resim 3: Aktaş Türbesindeki Zatların Eşyaları (Aktaş Mahallesi)

Resim 4: Fındıklı Dede Türbesi (Karga Mahallesi)

Resim 5: Havlucu Dede Türbesi (Çeştepe Mahallesi)

Resim 6: Havlucu Dede Türbesi-Keçi İzi (Çeştepe Mahallesi)

Resim 7: Fetih Çınarları (Sahil Mevkii)

Resim 8: Fetih Çınarları (Sahil Mevkii)

Resim 9: Fetih Çınarları (Sahil Mevkii)

Resim 10: Kars-Sarıkaşı Anıtı (Sahil Mevkii)

Resim 11: Demirci Baba Türbesi (Akarca Mahallesi)

Resim 12: Sadaka Taşı (Akarca Mahallesi)

Resim 13: Dede Türbesi (Akarca Mahallesi)

Resim 14: Dede Mezarlığı-Ebdal Dede Türbesi (Göktepe Mahallesi)

Resim 15: Hacı Baba Türbesi (Göztepe Mahallesi)

Resim 16: Hacı Baba Türbesinde Dua Eden Bir Vatandaş (Göztepe Mahallesi)

Resim 17: Cehennemağzı Mağaraları (İnönü Mahallesi)

Resim 18: Cehennemağzı Mağaraları (İnönü Mahallesi)

Resim 19: Cehennemağzı Mağaraları-Herkül (Sahil Mevkii)

Resim 20: Erdeş Dede Türbesi (Zindancılar Köyü)

Resim 21: Çirazlı Türbesi (Üveyikli Köyü)

Resim 22: Erenler Tepesi (Kızılcapınar Köyü)

Resim 23: Erenler Türbesi (Gebedoğan Köyü)

Resim 24: Köşeler Türbesi (Çiğdemli Köyü)

Resim 25: Erenler Mezarlığı (Dedeler Köyü)

Resim 26: Varahlı Türbesi (Topallı Köyü)

Resim 27: Varahlı Türbesi (Topallı Köyü)

Resim 28: Dede Türbesi (Zaramzorlu Köyü)

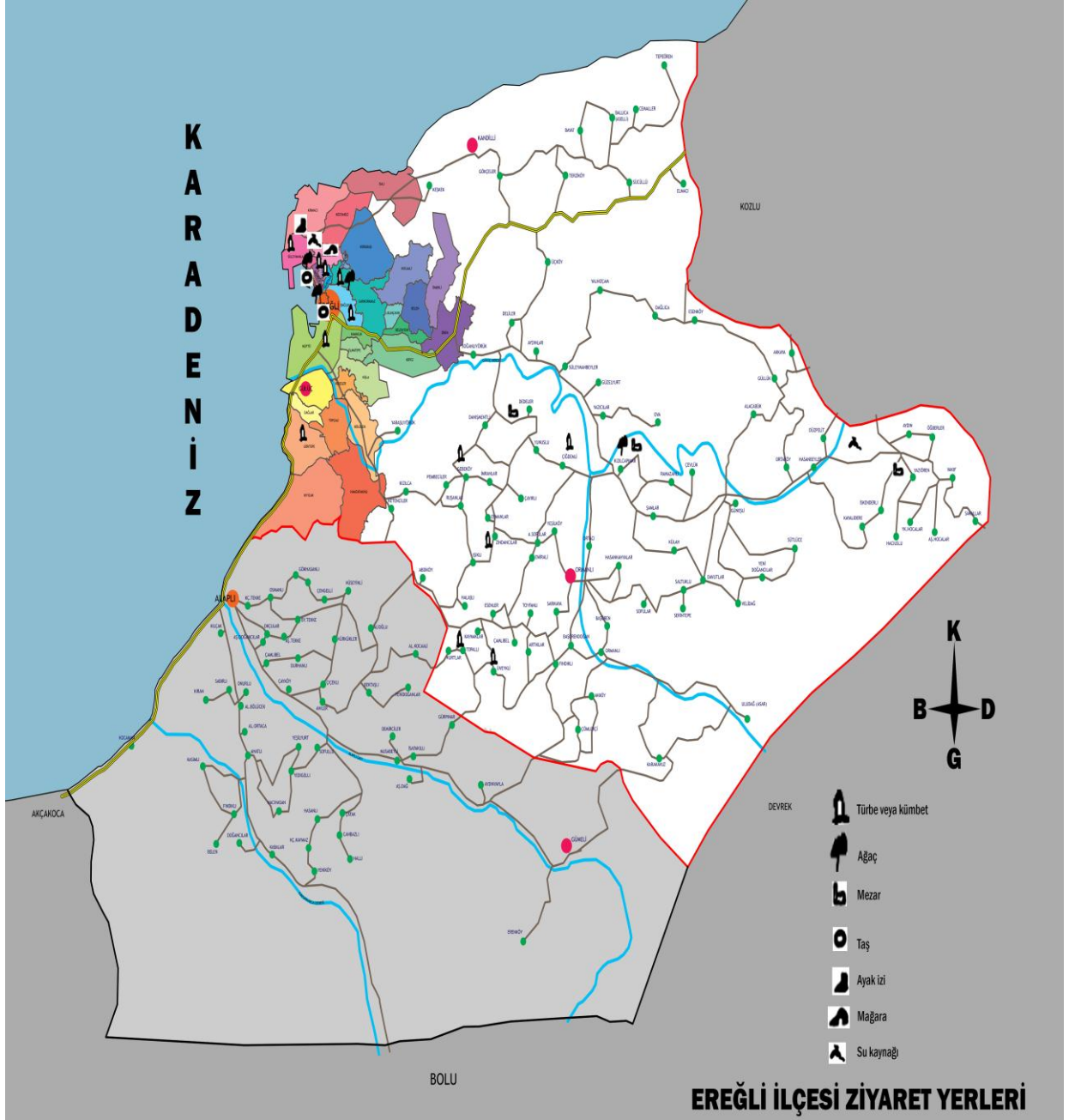

Resim 29: Kızladeresi (Aydın Köyü)

Resim 30: Türbeyanı (Yağmur Duasının Yapıldığı Mekân)

EK-3. HARİTA

EK-4. RESMİ İZİNLER

KDZ.EREĞLİ BELEDİYE BAŞKANLIĞINA

Kdz. Ereğli İlçesi Kocaali Mahalle Cami Uzman İmam-Hatibi olarak görev yapmaktayım.

Ayrıca; Erciyes Üniversitesi Felsefe ve Dini Bilimler Bölümü Dinler Tarihi Anabilim Dalında Yüksek Lisans öğrencisiyim.

Yüksek Lisansımı tamamlayabilmem için Üniversite tarafından verilen "Ereğli ve Çevresindeki Kutsal Yerler" konulu tezimi araştırmam ve tamamlayabilmem hususunda yardımcı olunmasını ve çalışma yapabilmem için gerekli iznin verilmesini arz ederim.

25.02.2015

Fatih Akkaya
Fatih AKKAYA

Erol Akkaya
Kutlun Akkaya
İbrahim Akkaya

ADRES:
Kocaali Mahallesi Cami Lojmanı No:100
KDZ.EREĞLİ/ZONGULDAK

TEL :
0536 251 1933 (cep)
0372 314 0055 (ev)
0372 323 7160 (iş)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Fatih Akkaya

Uyruğu : Türkiye (T.C.)

Doğum Tarihi ve Yeri: 26.07.1980-Kdz Ereğli

Medeni Durumu : Evli

Tel : +90 536 251 19 33

Eposta : fatihakkaya_67@hotmail.com

Eğitim

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
Lisans	Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi	2007
Lise	Kdz. Ereğli A. İmam Hatip Lisesi	1997

İş Deneyimleri

Yıl	Kurum	Görev
2001-2005	Köklüyurt Köyü Araç/KASTAMONU	İmam-Hatip
2005-Halen	Kocaali Köyü Ereğli/ZONGULDAK	İmam-Hatip